

ՇԱԲԱԲԱՐԵՐԹ

ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

16^{րդ} ՏԱՐԻ.—ԹԻԻ 11. (550)

12 ԱՊՐԻԼ 1903

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՍԻ Մայրավանդը (Նիժնի-Նովոգորոդի կենտրոն մը)
ԱՐԳՈՍ

Գրական Քննադատություն
Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

Յանգը (Ֆանթազի)
ԱԼՓԱՍԼԱՆ

Գեղոնի Երեկոյին (Բանաստ. Վ. Հիւկոյի)
Անտիպ Յարգմ. Խ. ՄԻՍԱԲԵԱՆ

ԻՆՉ ԿՐՍԵՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ
Ձեռքին Գեղեցկութիւնը
ՏՈՔԹ. ՄԷՏԻՖՈՒՍ

ԿԱՆԱՆՅ ԲԱԺԻՆԸ
Կնոջ Հարցը
ՁԱՊԼ. ԵՍԱՑԵԱՆ

Նամակներ Եղբորաղջկանս՝ Արմինէին
Մ. Կ. ՄԱԼՍԻՅԱՆ

ԻՆՉ ԿՐՍԵՆ ՕՐԷՆԻԸ
Մ. Վ.

Գեղարդոյն Վալդիեանը
ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԵԱՆ

Գրիչիս (Նիկեար Հանրմէ)
Թարգմ. ՊԵՏՐՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԴԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒՆԵՍ
«Մարդկային Անհատականութիւնը»
ԵՐԵՒԱԿ

Հնդկական Բարբեր
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՐ

Հայտար Բաշայի Քարտիկ
Խ. Պ.

Սերէնաս (Բանաստ. Բոլ Վէրլէնի)
Թարգմ. ՄԿՐՏԻՉ ԹՈՒՐԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ
«Ծաղիկի մամուկանին»

Նամակ կամ որ եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել
Խ Մ Ր Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

درعليه ده غلطه ده قورشونلو خاتمه نومرو ۷ زاغيك غرضه سی اداره سی

ԽՄՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԾԱԶԻԿ»

Կաղարս, Քուրումլու Խան քիւ 7

RÉDACTION DE LA REVUE „DZAGHIK“

Kourchoum Han N° 7, Galata. Constantinople.

Ս. ԴԱԻԹԵԱՆԻ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

40.—ՈՒՂՂԵՑՈՅՑ Գ. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՅԻ, անհրա-
ժեշտ ամէն ուսուցչի եւ ամէն ուղեւորի Գին 5 զրչ.

41.—ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ (մտամարդական ու-
ճով եւ գիտական բաժանումով): Գին 3 զրչ.:

42.—NOUVELLE METHODE, Deuxième Livre, ուղղակի մեթո-
տով ֆրանսերէն լեզուն ուսանելու ամէնէն դժուարական գիրքն է:
Գին 4 զրչ.:

43.—ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ,
գործ Կրօն. Քահանայի, ամէն Հայ Քրիստոնեայի համար պիտանի,
գին 5 զրչ. (Թեաքստի գիտ. մեթոդով մեծաքանակ զեղչ):

Դիմել առ ՍՄԲՍՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

Խորասանեան Խան, Սիրէնի, Կ. Պոլիս

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳՍԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԾԱՂԻԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԵՍ

Գաշառներու համար	տարեկան	60	դր.
„ „	վեցամսեայ	50	„
Պոլսոյ համար	տարեկան	50	դր.
„ „	վեցամսեայ	25	„
Արտատահմանի համար	տարեկան	14	ֆր.
„ „	վեցամսեայ	7	ֆր.

Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին սալէն սալոյ 1ին

ԶԵՌՔԷ ՀԱՏԸ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅ

Առանց բաժանորդագրի ներկայիւսն բաժանորդագրութիւնը համար եղած գրութիւնները նկատողութեան չեն առնուիր:

Կը հրաշիրուին Ատաբազարի, Ամասիոյ, Մարգոշանի, Բաբերդի, Երզնկայի Գործակալները, որպէս զի օրաթերթի օրէն մնացած իրենց պարտքերը շուտով հատուցանեն:

Նմանապէս կը հրաշիրուին Գառնիկ Պաղտատարեան (Նիկոմիդիա), Պարտիզակի հին բաժանորդները եւ Գ. Ե. (Սամսոն) որպէս զի իրենց երբեմնի գործակալութեան օրէն մնացած պարտքերը փոքրան վճարել:

Հրապարակային ներկայ յայտարարութեան ալ ապարդիւն մնալուն, պիտի հարկադրուին օրինական միջոցի դիմել:

Վերեւ յիշուածներէն դուրս, այն գործակալներն ալ, որոնք տակաւին չեն փոքրացած օրաթերթի ստեղծելն մնացած իրենց պարտքը հատուցանելու, կը հրաշիրուին նմանապէս, որպէս զի օր առաջ իրենց բաց հաշիւները փակեն:

Այն տեսակ անձեր ալ, որոնք առանց գործակալի միջնորդութեան, ողողակի օրաթերթի վարչութեան դիմած են գրով մը եւ բաժանորդ արձանագրուած, տակաւին իրենց առացած քերթերուն փոխարժեքը ցարդ չեն վճարած, կը հրաշիրուին հաշտարարապէս իրենց պարտքը հատուցանելու. հակառակ պարագային այս վերջիներէն պիտի առիպուինք հրապարակաւ մեր իրաւունքը պահանջել, քանի որ իշխանաւորութիւն առանձին առանձին նախակ գրել չպիտի ուզենք:

ԱՄԷՆ ՆՈՍՈՒՄ ԿԱՄ ԳԻՈՒԹԻՒՆ ՊԵՏԻ Է ՈՒՂՂՆԸ
ԽՄԹԻԿՆԵՐՈՒԹՅԱՆ

12 APRIL 1903

Ֆրանսական Առևտրական Սենեկին
ամսաթերթը (Bulletin Mensuel de la Chambre
de Commerce Française de Constantinople)
որ Կ. Պոլսոյ անտեսական հրատարակու-
թեանց լաւագոյններէն մէկն է, շատ յար-
մար զուգադիպութեամբ մը իր փետրուարի
թուոյն մէջ հրատարակեց Մէրսինէ զրո-

կուած ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը, որ համակ ներքողական մըն է Ատանայի կուսակալութեան, ինչպէս նաեւ շրջակայ գաւառականներու քարերերութեանը:

Այդ ուսումնասիրութեան կը թարգմանենք հետեւեալ տողերը, որոնք կը ցուցնեն թէ որքան արդիւնաւէտ գործունէութեան ասպարէզ մը կայ Մայրավանքին շուրջը, ընդհանուր բարգաւաճումի տեսակէտով:

«... Քիչ մը աշխատութիւնով ու յոգնութիւնով, կ'ըսէ յօդուածագիրը, այս երկիրը որ հողին զարմանալի բարեբերութեանը պատճառով՝ աւետարանական բացատրութիւնով մը խոստացեալ երկիրը անուանուելու արժանի է, արդի բերքին տասնապատիկը կրնայ արտադրել: Մինչդեռ Եւրոպայի մէջ հողին՝ մէկին գէտ 20, 25 արտադրութիւնը միջին աստիճանի հունձը մը միայն կը համարուի, հոս հողին 1ին սիւնան 10 միայն հատուցանելը առատ հունձը մը կը նկատուի: Հողագործ ժողովրդեան տգիտութեանը հետեւանքով: Գիտաճանաչող տարրին պակասը խիստ կերպով կը զգացուի այս երկրին մէջ: Ատանայի կուսակալութիւնը 500,000 բնակիչ միայն ունի, մինչդեռ հինգ միլիոն հողի շատ դիւրութեամբ պիտի կարենար ապրիլ իր սահմաններուն մէջ: Այս հրաշալի կերպով օժտուած երկիրը ժշակելու համար թեւեւ ալ չի կարող: Կէտք է օգտուել դեռ անքնակ եւ խալան վիճակի մէջ գտնուող անհուն հողերէն: Հաւասարապէս պէտք կայ նաեւ գրամագրութեանը: Անհրաժեշտ է գիւղատնտես ժողովրդեան հասկցնել պարարտութիւնը (engrais), ինչպէս նաեւ նորահար երկրագործական գործիքներու օգտակարութիւնը:»

Փրանսական հանգէսին այս տողերը կը բաւէ յիշատակել ուրուագծելու համար այն օգտաշատ ազդեցութիւնը, զոր կրնան ունենալ Սիսի սիրուած ու յարգուած Հայրապետին իմաստուն ջանքերը:

Նախորդ Կաթողիկոսը չգիտցաւ, կամ չխորհեցաւ շատ մը նպատակաւոր պարագաներէ: Օգոստի, Աթոռին եւ հօտին յառաջդիմութեանը աշխատելու համար: Իր անունը, որ պախարակելի անգործութիւն մը նշանակելու համար միայն կը յիշուէր իր կենդանութեանը, բոլորովին մոռցուած է իր մահէն ի վեր:

Երուսաղէմի նախորդ լուսարարագետը՝ Սիսի կաթողիկոսական ընտրութեան նախորդ պատուիրակը՝ իր վարչական կարողութիւններուն, ինչպէս նաեւ իր ժողովրդասէր ոգւոյն շատ հաստատ ապացոյցները ընծայած է, որպէս զի միեւնոյն բանը կարելի չըլլայ իր օրովը:

Իր կոչումին գիտակցութիւնը, ինչպէս նաեւ իր հաւատարմական շնորհապարտ զգացումները՝ հանդէպ Կաթողիկոսական Կառավարութեան, պիտի թելադրեն իրեն, չենք կասկածիր, յարատեւ ու աննկուն աշխատութիւն մը որպէս զի Մայրավանքը ու վիճակները հասնին բարեւաւութեան մը որուն զիւրութեամբ գոյացուելու կարելիութիւնը մատնանիչ կ'ընեն վերը թարգմանուած քանի մը տողերը:

ԱՐԳՈՍ

ԳՐԱԿԱՆ ՔՆՆԱԳԱՏՈՒԹԻՒՆ

Թրքահայ գրականութիւնը առջի օրէն եղած է այնքան ճոխ իր արտաքին ձեւովը, որքան աղքատ եղած է ներքինով: Թրքահայ գրականութեան մէջ ամէնէն աւելի անուն ունեցող գրագէտներու երկերը եթէ ուսումնասիրենք, կը տեսնենք թէ մեծ մասամբ անոնց մէջ ամէնէն աւելի պակասածը գաղափարն է: Գաղափարներով հարուստ գրականութիւն մը ունենալու համար պէտք է ունենալ գրագէտներ, որոնք ընդհանուր մտաւորական զարգացման մը տէր եղած ըլլան: Ընդհանուր առմամբ բաղաձոգմանի մտաւորական զարգացում մը պակասած է ամէն անոնց որոնք վերջին 50-60 տարուան միջոցին Թուրքիոյ մէջ գրագէտի անունը չհանձնէ: Անոնց ամէնքն ալ առաւել կամ նուազ եղած են արուեստագետներ (dilettante), որոնք ներքինէն աւելի արտաքինին նուիրած իրենց բովանդակ ուշագործութիւնը արտագրած են գրականութիւն մը աւելի իր արտաքինով փայլուն: Ասով սակայն չեմ ուզեր տեսակ մը ապերախտութիւն ցոյց տալ անոնց հանդէպ, որոնք Թրքահայ գրականութեան մէջ իրենց քիչ կամ շատ կարեւոր մասնակցութիւնը ունեցած են եւ իրենց համար պատուոյ տեղ մը ապահոված: Առանց ուրանալու կարողութիւնները առանձին գրագէտներու, որոնք եկած ու անցած են, իրենց հետքը թողելով, ներկայ յօդուածովս կ'օգտուի վեր հանել այն պարագան, որով միշտ պահանջկոտ գրական արտադրութեան մը արտաքինին, ներքինը յաճախ երեսի վրայ ձգած ենք:

Գրականութեան մասին մեր ըմբռնումը եղած է թերուս հասարակութիւններու ըմբռնումը: Գրական ամէն սեռ փորձած ենք միշտ այդ սեռին արտաքինը մանաւանդ ջանալով նմանցնել: Լայնօրէն ըմբռնուած գրականութիւն մը սակայն, այնքան արտաքին է, ձեւ է, որքան ներքին, գաղափար: Ամէն գրականութիւն որ չի գիտեր այս երկու եզրերը իրար միացնել, չի կրնար ամբողջական բան մը նկատուիլ, եւ իբր ոչ-ամբողջական բան մըն ալ, չի կրնար ունենալ այն վարկն ու ազդեցութիւնը, զորս իր բնութեամբը կոչուած է ունենալ:

* * *

Քննադատութիւնը ամէն կատարեալ գրականութեան կիանքի ջիղը եղած է: Բոլոր յառաջադէմ գրականութեանց պատմութիւնը կ'ուսուցանէ մեզ այս ճամբարութիւնը: Առանց ջիղերու կեանք չկայ ճիշտ միեւնոյն եղանակով լայնօրէն ըմբռնուած գրականութիւն մը չկայ առանց գրական քննադատութեան:

Հսի արդէն թէ Թրքահայ գրականութեան մէջ ամէն գրական սեռ փորձուած է, տիպարին գէթ արտաքին նմանու

թեամբը: Եւ սակայն գրական քննադատութիւն մը ժայտող բան մը չէ ունեցած գրիչ բռնողներուն համար, ան եղած է առաւելագէս անհատայն սեռը, իսկ ինչ որ ցարդ քննադատութիւն անուան ներքեւ փորձուած է, առանց արժանապատուութիւններ վերաւորելու նպատակը ունենալու, հարկադրուած կը զգամ յայտարարել թէ բոլորովին հեռու եղած է իր անուան համապատասխանելէ: Աւելցնեմ նաեւ թէ կ'ընդունիմ խիստ ցանցառ բացառութիւններու գոյութիւնը:

Ճշմարիտ գրական քննադատութիւն մը այն սեռն է, որուն միջոցաւ կը յայտնուին ընկերութեան մը գրական կեանքին չարժուած տուող զննականները, կը պարզուին գրականութեան ձեւին ներքեւ արտայայտուած այն աշխարհայեցողութիւնները, որոնք ցոյցացումներ են տիրող բարքերու, միջավայրին պայմաններուն, ցեղին ու անհատներու խառնուածքներուն: Գրական քննադատութեան միջոցաւ եղած թուումն մասանց մը, վիճակագրական թուանշաններու չափ խօսուն կրնայ ըլլալ: Վիճակագրական թուանշաններ, յաճախ ամէնէն ապահով միջոցներ են ընկերային ուսումնասիրութեանց տեսակէտով: Ընկերաբանը կարող է ընկերութեան կեանքը սերտել թուանշաններու վրայ եւ ըստ այնմ կազմել իր սկզբունքներն ու վարդապետութիւնը: Ճիշտ միեւնոյն եղանակով, գրական քննադատն ալ կարող է, ճշմարիտ գրականութեան շնորհիւ, իրողութեան հանուած վիճակներու վրայ սերտել ընկերութեան գրական կեանքը, որ անոր նիւթական ու բարոյական կեանքէն բոլորովին անջատօրէն չէ կարելի երեւակայել, եւ ըստ այնմ դիտակցօրէն ու բանաւոր կերպով հիմնել իր գրական տեսութիւններն ու սկզբունքները: Այս ուղղութեամբ ու այս յաւակնութեամբ, գրական քննադատութիւն մը ոչ միայն անհրաժեշտ է, այլ նաեւ պայման, որպէս զի հասարակութիւն մը ունենայ իր սերունդէ սերունդ գիմացող գրականութիւնը:

Բժշկութեան մէջ, ախտորոշութիւնը (diagnostic) ամէնէն կենսական պայմանն է, հիւանդութեան մը գէտ մաքաթի կարենալու համար: Գրականութիւնն ալ ունի իր հիւանդութիւնները, որոնց գէտ մաքաթիլու համար ախտորոշութիւն մը անհրաժեշտ է: Քննադատութիւնն է, զոր կարելի է իբր ախտորոշութիւն մը կիրարկել գրականութեան մէջ:

Թրքահայ գրականութիւնը, մանաւանդ վերջին 30 տարիներու ընթացքին, գաղափարով այնքան վտիտ ըլլալուն, կրքացած է իր մէջ խտացնել արուեստի ըմբռնում մը, որ բոլորովին անկապ աշխարհի ամէն իրողութիւններէն, եղած է գլխովին անհաշտ՝ ժամանակին պէտքերու հետ:

Ռուսինեան, Զօրահան, Տերոյենց Պատուելի, Միսաքեան, Օ. Խոճասարեան, գա-

զափարի մարդիկ ամէնքն ալ, վաթսու- նական թուականին մշակած են գրական- նութիւն մը, անոր մտաւորականութեան գրգռմը տալով ամէնէն առաջ Ասշրլանի գրողները, գրականութեան ձեւին ներքեւ կրցած են իրենց աշխարհայեցողու- թիւնները պարզել եւ այս կերպով ընդ- հանուր մտաւորական քարդաւաճումը մը գունդները բանալով հանրութեան։ Այս շրջանին թուական գրականութիւնը իր ճշմարիտ գերին սկզբնաւորութեանը մէջ եղած է։ Միւս կողմէ այս կերպով ըմբռ- նուած գրականութիւնը աւելի ներգաշակ եկած է մեր ծանր նկարագրին եւ աւելի համապատասխան մեր բարոյական պէտ- քերուն։

Վաթսուական թուականի գրական այս հոսանքը խաթարուած է սակայն եւ- թանասունական թուականին, արուեստի եւ գրականութեան բոլորովին նոր ըմ- բռնում մը սկսած է ամէն կողմ ծայր տալ։ Վենետիկեան դպրոցի գրական սե- րունքը Մկրտիչ Աճէմեան, Թ. Թեր- ղեան եւ ուրիշներ մէկ կողմէն ու ասոնց ու ֆրանսական գրական արտագրութեանց ազդեցութեան ներքեւ միւս կողմէն գրա- կան նոր հոսանք մը առաջ բերած են։ Այս հոսանքին մէջ բունդները, իրենց աշխարհայեցողութեանը եղած են գեղապաշտներ (dilettante), իսկ իրենց խառնուածքով՝ բանաստեղծներ, որոնք ոչ թէ համոզումներէ, ըմբռնումներէ, սկզբ- բունքներէ է որ կը վարուին, այլ ներքին հոգեկան արամագրութենէ։

Եթանասունական թուականի այս գը- րականութիւնը, որքան արդիւնաւոր՝ ար- տաքինով անքան եղած է ապարդիւն ներքինով։ Ոճապաշտ գրականութիւն մը եղած է ան ամէնէն աւելի, ուր կշռու- թիւն (rythme) ու հնչիւնը ամէնէն աւելի զրաւեցողութեան են գրականութեան աշխա- տաւորները։

Եթանասունական թուականի գրա- կան այս հոսանքը, ութսունական թուա- կանի թուամբերէն ներս ալ անցած է, մինչդեռ վաթսուական թուականին հա- սած էր եթանասունականի պատուար- ներուն առջեւ։ Ութսունական թուակա- նը ամէնէն բեղմնաւորը եղած է ոճա- պաշտներու (styliste) տեսակէտով եւ միւս կողմէ նոյն համամատութեամբ ալ ազդա- տաւոր է զրականութիւնը գաղափարնե- րով։

Որոնք եղած են վաթսուական թուա- կանի գրական գործունէութեան յատկա- նշական կողմերը, ինչ տեսակ աշխարհա- հայեցողութիւններ սփռուած են գրակա- նութեան այդ շրջանին, ինչ ու գրական այդ շրջանը չէ կրցած տեսել եւ ինչ պատ- ճառներով գրականութեան նմանորինակ ըմբռնում մը, մեղի համար յարմարագոյնը պէտք է նկատել։ Գրական քննադատու- թեան ձեւին ներքեւ, չարաթաթերի չա- քիկ պիտի աշխատի խղճամիտ ուսումնա- սիրութիւններով պարզել այս բոլոր կէ- տերը, ինչպէս նաեւ, ճիշտ միեւնոյն եղա- նակաւ վերլուծել եթանասունական եւ ութսունական թուականներու գրականու- թիւնները, այս բոլորէն հանելու համար այն ամէն սկզբունքները, որոնց հիման վրայ կարելի է ունենալ բազմակողմանի գրականութիւն մը, հարուստ՝ գաղափար- ներով եւ կատարելութեան ձգտող՝ ար- ուեստի ու ոճի տեսակէտներով։

Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

ԻՆՉ ԿՐՈՆԵՆ ԲՈՒՆԿԱՆԵՐԸ

ՁԵՌՔԻՆ ԴԵՂԵՑԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կիները քնական եւ լինգոմին զգացում մը կը սնուցանեն մաքուր եւ սիրուն ձեռքեր ունենալու համար։ Լոկ շնորհալի ըլլալու կամ թէ անափառութեան համար չէ՞ որ պարտաւոր եղբ մեր ձեռքերուն խնամք տանիլ, այլ, կին մը որ իր արժա- նիքը կը ճանչնայ, սոսկ իր արժանապատ- ութեան գոհացման համար պարտի մեծ զգուշութիւն ընել, որպէս զի իր ձեռքերը ազտոտ չըլլան ու իր եղունգները՝ զարչե- ցուցիչ վիճակի մը մէջ։

Ընդհանրապէս անանկ կը կարծուի թէ տան տիկին մը որ տնային գործերով կը պարապի, չէ կարող ներկայանալի վիճա- կի մէջ ձեռքեր ունենալ։ Ասիկա սխալ կարծիք մըն է անշուշտ։ Տարակոյս չկայ որ ձեռքային աշխատութիւնները կը խո- չորցնեն ու կը սոճեցնեն ձեռքերը, բայց եթէ բոլոր կիներն ալ չեն կրնար նուրբ ձեռքեր ունենալ, ձեռքեր, որոնք ամէն կերպով գոհացնեն գեղեցկագիտական ճա- շակը, միւս կողմէ անուրանալի է որ քիչ մը խնամքով կարելի է պահպանել անոնց սպիտակութիւնը, շնորհալիութիւնը եւ նրո- բութիւնը։

Ասոր համար առաջին պայմանն է ձեռ- նոց կրել աշխատութեան միջոցին։ Պառու- չուէ ձեռնոցներ կան հիմա, շատ նուրբ եւ աժան, որոնք կատարելապէս կը յար- մարին ամէն ձեռքային աշխատութեան, նոյն իսկ այն տեսակ գործերուն, որոնց մէջ կինը ստիպուած է ձեռքերը թրչել, զոր օրինակ, աման կամ լաթ լուալու ատեն։ Ուրիշ տեսակ աշխատութեանց համար աւելի լաւ կ'ըլլայ լայն ձեռնոցներ կրել, պատրաստուած՝ այժեամի մորթէ, որ աւելի ճիւղն եւ թաւշանման ըլլալով մորթը լաւագոյն վիճակի մէջ կը պահէ։ Նոյն այս ձեռնոցները կարելի է գործա- ծել գիշերը, երբ օժուած են կակղեցուցիչ բովանդակով։

Երբ կին մը իր գործը վնասէ, պէտք է ձեռքերը լուայ գաղջ ջուրով, որուն մէջ կարելի խառնել քիչ մը bicarbonate de soude ալ։ Եթայ պէտք է չորցուիլ շատ կակուղ լաթով մը։ Երբեմն, ձեռքերը թաց եղած միջոցին, լաւագոյն է քանի մը կա- թիլ glycerine կամ քիչ մը cold cream քո- սել ու յետոյ չորցուիլ։ Եթէ ձեռքերը դեռ կակուղ մնան, պէտք է քիչ մըն ալ փոշի քսել վրան։

Այս դիւրին եւ պարզ եւ խնամքներով տնական գործերու մէջ ամէնէն աւելի բազմաշխատ կինն իսկ կրնայ վստահ ըլ- լալ որ սպիտակ, մաքուր եւ ճկուն ձեռ- քեր պիտի ունենայ։

* *

Մինչեւ հոս խօսեցանք տան տիկնոջ ձեռքին վրայ։ Ազնուական եւ բարձր դա- սու կնոջ ձեռքը քնականաբար նուազ վը- տանդի տակ է խաթարուելու եւ կոշտու- նալու։ այսուհանդերձ, ան ալ ստիպու- լ է կարգ մը խնամքներ տանիլ։ Նախ, ձեռ- քերը պէտք է լուալ կարելի եղածին չափ քիչ, ամառը՝ պաղ ջրով, իսկ ձմեռը՝ զովջ։ Կարելի է լիմոնի ջրոտ կեղեւ ալ քսել մատներուն, որովհետեւ լիմոնը պարզ ջու- րին պէս չի կարծրացներ։

Գիշերը, պէտք է ձեռքերուն վրայ քը- սել հետեւեալ քրմիական բաղադրու- թիւնը, ու այժեամի մորթէ լայն ձեռնոց- ներ դնելով պառկիլ։

Savon blanc mou	113 gr.
Glycérine pure	170 gr.
Huile d'amandes douces	500 gr.
Essence de thym	5 gr. (Piesse)

Պատրաստութեան եղանակը ահա ա- սիկ։ Սանդի (հուման) մը մէջ խառնեցէք savonը եւ glycerine, յետոյ քիչ քիչ աւել- ցուցէք huile d'amandes. Կարելի է այս կարգի ուրիշ նիւթեր ալ գործածել, ինչ- պէս cold cream, եւ այլն։

Եղունգները շատ կը նպաստեն ձեռքի գեղեցկութեան, բայց մեծ խնամք կը պա- հանջեն հարթ, ողորկ, վարդագոյն եւ սա- տափանման ըլլալու համար։ Պէտք է զանոնք կտրել եղունգի համար չիտուած մասնաւոր գործիքով, չաբաթը մէկ ան- գամ։ ամէն օր հարկ է եղունգի նուրբ խարտոցով մը կանոնաւորել զանոնք, որ- պէս զի միշտ ձեւաւոր մնան։ Ամէն առ- տու, խնամքով լուացէք ձեր եղունգները խողանակով եւ քիչ մը անուշահոտ օճա- ռով։ Եթայ լաւ մը չորցուցէք եւ հետեւ- եալ փոշիով չիեղէք զանոնք։

Oxyde d'étain pulvérisé	5 gr.
Poudre de talc	3 gr.
Poudre d'amidon	3 gr.
Essence de violette	II gouttes
Teinture de carmin	IV gouttes

Այս ամէնէն վերջ հարկ է չեղտել որ մաքուր եւ գեղեցիկ ձեռք ունենալ իս- փաքողները պէտք է լրջօրէն հետեւին այս խնամքներուն, եւ չի գոհանան վտրկպա- րազի նալուածք մը նետելով բժշկական այս կարեւոր պայմաններուն վրայ։ Ինչ- պէս շատ մը գաղափարներ իրենց գոր- ծագրութեամբ միայն կրնան իրական ար- դիւնք մը յառաջ բերել, եւ ինչպէս գի- տական շատ մը տեսութիւններ իրենց կի- բառմամբ միայն ակնկալուած օգուտը կու տան, նմանապէս այս թելադրուած խնամքները ալն ատեն գոյութեան իրա-ւունք մը կ'ըստանան, երբ խղճամտօրէն կը գործադրուին ամէն մաքրասէր եւ գե-ղեցկասէր անձի կողմէ։

ՏՈՒՐԻ. ՄԷՏԻՔՈՒՍ

Յ Ա Ն Գ Ը

(Յ Ա Ն Գ Ը Ի Կ)

Յաւկը,
Վառէ շատրուն
Նախանձն ու փրփրուն
Սո՛ւր դժգոհանքը.

Ինչո՛ւ.
—Փայլուն, օղաշու
Թիթոսն մը նրման
Երեքին մէջ ման
Կու գայ յար:

Ջիւնը գոհար,
Անմասոյց կամ վէս
Այն քաներուն պէս
Որոնց համար
Չո՛ւր, անհամար

Սիրէր հառաչեն
Յաճութեանց մեջեն:

Յաւկը,
Յաւկն է՝ փերթոյին
Իրնարին, տալին,

Իրասաւկը:
Իւղցրածայն քոչուն,
Շեշտերովն հնչուն,
Հրապուրիչ ու նոր,
Ան կու տայ անոր
Յայտուն, գեղաշնորհ
Կեանքը,
Թրոփչն ու կանգը.

Յաւկը,
Մըռայ կամ հեշտին
Չգացման, իմաստին
Բարձր արձագանքը.

Յաւկը,
Խանդի, ներշնչման
Աղբիւր անկրման,
Հըմալի ու պատրանք,
Շողշողուն ձախրանք,

Յաւկը,
Ան՝ որ անթոքով,
Մեղմիկ կամ փոքրով
Բանայ մեր մտքին
Յորդանոս, անգի՛ն

Սահանքը.
Անով, յուսապար
Խօսք ու զարապար
Պանեն տիրապար

Մեր խոհանքը:
Յաւկը,
Հեզ քանաստեղծին
Անրապար, քնածին
Ո՛յժն եւ տիտիանքը.

Յաւկը,
Ժպտուն, անուշիկ,
Բառն այն որ յուշիկ
—Բառերուն քանգը—
Չայնով սիրարժարծ
Իայ մաքրեղ յանկարծ
Իրիչին ժանգը:

Յաւկը,
Յոյլ ու հոյակի
Պարիկ գեղանի,
Անձառ կերպարանք,
Փափո՛ւկ, նրբերանգ,

Յաւկը,
Լո՛յսն այն որ հեռուն
Կը ցոլայ քրքուն,
Եւ որ շատրուն
Այլին տեսնուն
Կը քրի վստկը . . . :

Յաւկը,
Հրոտնոր ներհուն
Հին զրոյններուն

Բանահրոյ ջանքը—
Յաւն ու տանջանքը . . .

Յաւկը,
Հեշտութեանց հանքը,
Երկնային վանքը,
Իմ միայն հրճուանքը,
Եւ որով, անշուշ
Պիտի, օր մը, կո՛ւշ
Տողեմ իմ կեանքին
Հուսի զրարապին
Հրածեղի քանքը:
Յաւկը . . . :

Ս.Լ.ՓԱՍԼԱՆ

Ա Ն Տ Ի Պ Է Զ Ե Ր

Հետեւեալը՝ եւստիւտի Խ. Պ. Միսսիսի քարգմանորինն է նախնեաց գեղեցիկ ու
նովն ու լեզուով, զոր հանգուցեալ պուշին քարեկամներէն բաճառէ անձ մը իր ձեռնա-
գիրներէն զատելով յանձնած է մեզի իբրեւ նմայց: Վեհեմիկեան ու Վ.Իննական գրա-
քաններու համեմատական ծանօթ պայմարին առիւ, կրնայ, ի վերայ այլոց, իր այժմեա-
րիւնն ունենալ այս գրաքանի պատուին ալ՝ երեսուն մեծ գրաքանագէտ մը, որ եր-
կու Դպրոցին (Վեհեմիկի ու Վ.Իննականի) միջին շաւիղէ մը հալած է վեհաբար:

Գ Ե Ղ Օ Ն Զ Ե Բ Ե Կ Ո Ր Ե Ն

Բանգի շրթունք իմ հրպան ի քո դեռ եւս չի քաժակ,
Բանգի զնախս իմ գունաս ի մեջ քարիցի հանգուցի,
Բանգի զհոգւոյ ծրծեցի մերք ընդ մերք սիւզ անուշակ
Հոս խնկաքոյր լնդ ոյրտիւք պարածածկեալ քսուերի.

Բանգի եղե արժանի քարքառ ի քեկ լըսելոյ,
Որ ծածկալիակ ի սրտին ծաւալանայ յերակունս,
Բանգի տեսի զքո շալիւն, քանգի տեսի զմայիս քոյ,
Այլունք քոյին յաղերս իմ եւ շրթունք քո յիմ շրթունս.

Բանգի տեսի ձաճանչել զնայեալ զլիտոյս ի սպառնում
Նըշոյլ մի քունդոյ աստեղ, աւաղ, յաւերժ քոյեղոյ,
Բանգի տեսի անկանիւ ի ծով իմոցքս կենաց
Թերք մի վարդի յապառեալ ի քոյոցի իսկ օրերոյ.

Իշխեմ ասել ապաքեն ցերազախոյս անս անաց.
Անցիւք, անցիւք հանապազ, չի ք ծերանալ ինձ երբեք,
Դնացեք ի քաց ընդ ծաղկանցի ի սպառնապառն քոյնեղաց,
Ի՛ ի հոգւոցս իմ ծաղիկ, զոր հասանել չի ք ունեք.

Նղհարեալ ի նս քեոց ձեր, ոչ գեղցին ինչ յանօրոյս,
Յոր զմարտ իմ հարկանեմ եւ զոր լըցես պատարուն.
Բան զձեր մոխիր հաւօրեկ առաւել հուր գոյ հոգւոյս,
Եւ ի սրտի իմ գոյ սեր՝ քան զնոռացուն ձեր գեղուն:

Վ.Ի.ՔՈՐ ՀԻԻԿՈ

Թարգմ. Խ. Պ. ՄԻՍՍԻՍԻՍԻ

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱԾԻՆԸ

Նրա վաղաճ հաղորդելու մեջ բոլոր բնիկ-
ցողներուն, որ ներկայ թիւն սկսելով,
քերքիս ԿԱՆԱՆՑ ԲԱԾԻՆԸ հոխաց-
ման համար կրցած ենք ապահովել Տի-
կին Ջապէլ Սապեանի մնացուն աշխա-
տակարարները: Ապահով ենք որ մեծա-
պէս քոնացուցած պիտի ըլլանք մանա-
ւանդ մեր բնակեցողութիւնները, որոնք ի-
րենց կեանքին ու կոչումին հետ սերտ
կերպով առնչուելու ունենալ կենա-
կան խնդիրներու մասին յաճախ առիթը
պիտի ունենան լուրջ ու բազմակողմանի
յօդուածներ կարդալու քերքիս աշխատ-
նին ներքեւ:

Կ Ա Ն Ո Ջ Շ Ա Ր Ց Ը

Այս արհի առնել կողմը. այսօր մեծ ե-
ռանդեամբ կը զբաղին կնոջ ազատագրու-
թեան խնդրով. Եւրոպայէն մինչեւ Ամե-
րիկա կիները լայն կ'ընեն ինքզինքնին շա-
տոնց ի վեր, իրենց բազմակողմանի զար-
գացման տէրը դառնալու համար. այս
համաշխարհային ձգտումը գոյութիւն ունի
ամէն քաղաքակրթութեան եւ քաղաքական
մեքիկեան երկրի մէջ, կնոջ բարոյական
եւ մտաւարական վիճակը բարեփոխելու
նպատակով:

Մեր նպատակն է առ այժմ կարելի
եղածին չափ փնտռել թէ ինչ եղած են
նախնական պատճառները կնոջ ստորա-
դասման, թէ ո՞րքան իրաւացի նկատուած
են անոնք եւ թէ ո՞րչափ կիները արժանի
եղած են իրաց այդ վիճակին:

Յայտնի է թէ ամէն դարու եւ ամէն
երկրի մէջ, ինչ որ այլ ըլլայ ընկերական
վիճակը եւ միջավայրը, կին մը՝ երբ ար-
տասովոր մտաւորական ոյժ մը ունի, ա-
ռիթը կը գտնէ ինքզինքը արտայայտելու
եւ իր կարողութիւնը յարգելու աւարտ:
Féminisme ամէն ցեղի մէջ միջակ կարող-
ութեանց համար նշանակութիւն ունի.
անիկա ընդհանուր մակարդակը կը բարձ-
րացնէ, բայց մոռնալու չէ թէ անիկա
կ'արտադրէ նաեւ երբեմն միջակ եւ թե-
թեւակի կրթութիւն մը, որ շատ անգամ
կը պատճառէ ձիւղակի ծարայեղութեան
թիւններ: Մոյլնու իրենց օգնութեան հի-
մակուան bas bleuները առ զսակարգը
կը կազմեն. եթէ ընտանիքի մը համար
աղետալի անգամ մըն է սոցիալ կին մը,
հաւաստարարէս ողբալի երեւոյթ մըն է
իմաստակ կինը:

Սակայն ամէն փոխանցման շրջանի
մէջ տղեղ տիպարներ մէջտեղ կ'ելնեն.
անոնք կ'սրծեն կ'կորսնցնեն իրենց նախ-
կին առաւելութիւնները, առանց գիտ կա-
րենալ հասնելու իրենց ձգտած կատարե-
լութեան. ասիկա պէտք չէ մեզ յուսա-
հատեցնէ. բայց նոյնպէս աններելի տղի-

տութեան մը արդիւնքն է այդ վիճա-
ներուն վրայ հիմնել բարքերու փոփոխու-
թիւնը: Ասոր ապացոյցը կուտան մեծաւ
մասամբ ուսումնասիրողները եւ կը
զիտեմ որ զժողովրդարար մեր բարքերուն
մէջ ալ իր մշտնակար ազդեցութիւնը ու-
նեցած է ատրկա մարդկային ընկերու-
թեան մէջ, կիներու սխալ հասկացում
դաստիարակութիւնը ապահով մէկ մի-
ջոցն է ցեղի մը ապաստման:

Ընկերական պատմութեան մէջ կը
տեսնենք որ կիներ քիչ բացառութեամբ
նպատակը եղած է էրիկ մարդուն. Յոյնե-
րը՝ որոնք քաղաքակրթութեան այնքան
բարձր աստիճանի մը հասած էին, կինը այ-
րէն շատ վար կը դասէին. ասոր ապացոյցը
կը տեսնենք Պլատոնի մէջ, որ կիներու
համար ընդարձակ իրաւունքներ կը պա-
հանջէ: Հռոմի մէջ քրմութիւններէն զատ
կիները նոյն ընկերական դիրքը ունէին:
Քրիստոնէութիւնը շատ չբարեփոխեց կնոջ
վիճակը. Միջին Դարու մէջ ասպետա-
կան ծայրայեղ պաշտամունք մը եղած է
կնոջ՝ միւս կողմէն պէտք չէ մոռնալ թէ
ընդհանրապէս կիներ համարուած է մարդ-
կութեան գլխուն պատահած չարիքնե-
րուն աղբիւրը: Ուրիշ շատ ցեղերու մէջ
ալ, մինչեւ Ճարտնցիները եւ Չինները, Պու-
տայի կրօնքին մէջ իսկ, առաւել կամ
նուազ կիներ այրէն նուազ իրաւունքնե-
րու տէր էր:

Ասոր փոխարէն նախկին ժէրմէնները
շատ յարգանքով կը վարուէին իրենց կնոջ
հետ. երբ այրերը մինակ որսորդութեամբ
եւ պատերազմով կը զբաղէին՝ կիներն
էին որ կը կարգադրէին տանը եւ գաշտի
գործերը (Tacite.— Germania): Նոյն բանը
կը գտնենք նաեւ Կալլիպոնիներուն մէջ,
բայց ասոնք բոլորովին բացառութիւններ
են եւ ցոյց կու տան նոյն ցեղերու մէջ բա-
րոյակաւ տեսակ մը հոս ասարակչուութիւն.
Եւ արդէն կը տեսնենք որ մի ընկերու-
թեան մէջ իսկ, երբ հետզհետէ կ'իջնենք
ստորին դասակարգները, աստիճանաբար
կը պակսի կնոջ համար յարգանքը. այս-
պէս Հարելի է դատել ժամանակամի-
ջոցի մը, ժողովուրդի մը, դասակարգի մը
եւ նոյն իսկ անձի մը կոթութեան աստի-
ճանը՝ կնոջ հետ վարուելու եղանակէն
(L. Büchner.— «A L'Aurore du Siècle»):

Էրիկ մարդոց ամէնէն կարեւոր զէնքը
կնոջ գէղ՝ անոր ֆիզիքական տկարու-
թիւնը եղած է, որով՝ նաեւ, իբրեւ ընա-
կան արդիւնք, ուղեղին ստորնութիւնը.
ընական է թէ բազմաթիւ դարերու ըն-
թացքին մէջ, կիներ անգործութեան դա-
տապարտուած, իր բոյնին կապուած,
ընախօսական պայմաններով չէր կրնար

հետզհետէ չը կորսնցնել իր ֆիզիքական
ուժը, եթէ նոյն իսկ եւթադրենք թէ հա-
ւասար ըլլար այդ պարագային մէջ էրիկ
մարդուն. պէտք է ըսել թէ կիներ վիճած
այր մըն է (Aristote). ինչ որ նոր իմաս-
տասէրներէն ունիք կ'ուզեն հաստատել.
պատճառ մը չկայ այսպէս հաստատու-
ընդհակառակը, կը տեսնենք որ կենդա-
նական ուրիշ ցեղերու մէջ իսկ, շատ ան-
գամ էգը աւելի ուժով է արուէն. նոյն
իսկ, երբեմն ոչ միայն արուն աւելի
պզտիկ եւ աւելի տկար է, բայց նաեւ
նուազ խելացի. թաղանթաթեւներու (hy-
ménoptère) տեսակի մէջ (մնզու, միջի ն
պիծակ եւն.) արուին դերը բոլորովին
երկրորդական է այսպէս ուրիշ շատ մը
կենդանիներու մէջ ալ (L. Büchner. La vie
psychique des Bêtes):

Նոյն բանը կը տեսնենք կարգ մը վայ-
րենի ցեղերու մէջ, ուր բնութիւնը դեռ
չէ խաթարուած: Տահմեցիք, Հիւրօնները
կիներէ բազկացած գունդեր ունէին, ո-
րոնք նշանաւոր էին իրենց ուժով եւ
քաջութեամբ: Ամազոններու առասպելա-
կան պատմութիւնն ալ կը հաստատու ա-
սիկա, եւ արդէն բոլոր այն ասպարէզնե-
րուն մէջ, ուր կինը շատ ուժ կը վասնէ
հետզհետէ կը կորսնցնէ իր նկարագիրը եւ
կ'առնէ էրիկ մարդու կազմուածքը եւ ե-
րեւոյթը:

Ինչ որ այլ ըլլան կնոջ նախնական
յատկութիւնները, անուրանալի ճշմարտու-
թիւն մըն է թէ այսօր ժողովրդական
պատճառներով՝ կիներ տկար սեռը կը կաղ-
մէ մարդկութեան մէջ, եւ ասիկա անչափ
ընդհանուր է որ խիստ ուժով կին մը բա-
ցառութիւն, գրեթէ անընայն պիտի հա-
մարէինք, եւ հետեւաբար տգեղ, Լակէց
յատկութեանց նաեւ մտաւոր կարողու-
թեանց տկարութիւնը. մարդը կը գերա-
զանցէ կինը իր ուժն ձեռնարկութեանց
մէջ. Տարւիւն (La descendance de l'homme
et la sélection naturelle) կ'ըսէ. «Եթէ ցու-
ցակ մը ունենալիք բանաստեղծութեան,
նկարչութեան, երաժշտութեան եւ գիտու-
թեան մէջ նշանաւոր եղած մարդերու,
եւ նոյն նեւթերու մէջ հոգակաւոր կիներ
ուր, պիտի տեսնէինք թէ առջինները նոյն
իսկ բազմաթիւ չէ կարելի երկրորդներուն
հետ»:

Տարբեր կերպով ալ չէր կրնար ըլլալ
էրիկ մարդը միշտ միջոցը ունեցած է
դաստիարակուելու եւ իր միտքը կրթե-
լու, անիկա ունի իր արամադրութեան
տակ ինչ որ մարդկային հանճարը կրցած
է արտադրել եւ կրնայ անոնցմէ օգտուիլ
ինչ չափով որ ուզէ. մինչդեռ կնոջ դէմ

միշտ պատուար մը քաշուած է. սորվելու, գիտնալու բնական տենդը արդեօք չէ՞ տանջած կինը, ու չե՞ն գտնուած նաեւ անանկներ որ անիրաւաբար իրենց առաջըր ցցուող արգելքներուն դէմ խիզախած են. բայց վերջապէս սովորութիւնը երկրորդ քննութիւն կը դառնայ եւ կը բաւէ դար մը, շատ անգամ՝ աւելի պակաս, քաղաքակրթութեան գաղաթնակէտին վրայ եղողներուն բարոյական ու մտաւորական անկումին համար: Ինչո՞ւ զարմանալ կըր զիս վերջապէս զարեւրու մէջ իր բարոյական եւ ֆիզիքական ուժը կորսնցուցած է:

Նոյնպէս, կարեւոր տարբերութիւն մը չկայ կնոջ և էրիկ մարդուն ուղեղին միջև. զիտութիւնը դեռ բաւական յառաջացած չէ մօզի ներկու համար հիմնական տարբերութիւններ գտնել երկու սեռերու ջրդային բջիջներու կազմութիւն մէջ (L. Büchner. «A L'Aurore du Siècle»):

Կը տեսնենք թէ ինքնին կնոջ դաստիարակութեան դէմ եղած արգելքները շատ հիմ չունին եւ ատենք աւելի մը՝ ուսած են էրիկ մարդու տեսակ մը եսասէր զգացումէն եւ նաեւ վախէն իր կեանքի ընկերին մէջ մրցակից մը գտնելու: Բայց ասոնցմէ զատ մեծամասնութիւն մը կայ որ կը խրոչի, ինչպէս արդէն ըսինք, այդ փոխանցման շրջանի մէջ գտնուող անհուն տիպարներէն. երբ կինը կարծելով իր անհատականութեան տէր գառնալ, ընտանիքը կը լքէ, կը մերժէ ամուսինն եւ մարդը, եւ եթէ արդէն մայր է, չուղեր իր տղան զիեցնել՝ կարծելով թէ ատիկա ժամանակի կորուստ մըն է իրեն համար, այդպիսիները անշուշտ շատ տարախոյսիկ պատուհաս մըն են ընկերութեան մէջ եւ ատենց դէմ մարտնչել ոչ միայն էրիկ մարդոց դործն է այլ նաեւ մոնաւանդ կիներուն:

Կնոջ բնական եւ տրամաբանական դերը՝ իր ընտանիքին մէջ եւ զաւակներուն դաստիարակութեանը նուիրուած՝ արդէն կարծուածէն շատ աւելի գոհարին դեր մըն է. եւ ատիկա իր կատարելութեան մէջ կիրարկելու համար է նաեւ որ՝ պէտք է կինը անկաշկանդ իր մտաւորական կարողութիւնները զարգացնէ:

Ատեն մը՝ երբ օտար ուսանողներին կը տեսնէի, մագերինն կտրած եւ ակնոց մը աչքերնին, կոկորդին սեղմուած կեղծ օձիքի մը մէջ, առնական եւ գրեթէ կուպիտ շարժուածքներով, ինքզինքս չէի կրնար արգիլել, արգահատանքով խորհելու թէ ի՞նչ սարսափելի, գրեթէ ոճրագործ պայքար մը մղած ըլլալու են այդ օրիորդները իրենց կանացի հոգեոյն բոլոր արդարացի ըմբոստացումներուն դէմ, յառաջ բերելու համար այդ այլանդակ էակները որոնք ոչ կին են եւ ոչ ալ այր կըրնան ըսուիլ:

Ֆրանսացի կինը, միշտ գերազանցապէս

կին, իր հաւասարակշռութիւնը չի կորսնցնիր եթէ մանաւանդ նիւթական կացութիւնը թուլ տայ. անիկա՝ շատ pratique ամէն րանի մէջ, կը զարգանայ, իր բնածին շնորհներուն նոր, եւ պիտի ըսեմ անհրաժեշտ հրապոյր մը աւելցնելու համար: Ֆրանսայի մէջ գործաւոր դասակարգն է որ կը տուժէ. ամէն օր միլիոնաւոր կիներ իրենց կեանքը կը մաշեցնեն անխնայութեամբ, մեքենաներու ժխորին տակ, բարոյապէս եւ նիւթապէս ապականուած մթնոլորտի մը մէջ, ուրիշ գուրս կ'ենեն հիւանդանոցի մը անկիւնը մեռնելու եւ կամ եթէ երիտասարդ են, փողոցը քաշաքշուլ խորտակուած եւ արկածալից կեանք մը:

Միշտ կ'ենեմ սքանչելի պաշտպանը, իրաւամբ ըսած է թէ կին գործաւորը հրէշութիւն մըն է:

Ֆրանսայէ դուրս, եւրոպական ուրիշ երկրներու մէջ ալ կ'ենեմ իրենց հացը կը հարեն երբեմն տաժանելի աշխատութեամբ. ասիկա, ըլլալ ստիպմամբ, ըլլալ կամաւոր, առաջին եւ գլխաւոր քայլն է. տնտեսական անկախութիւնը գոռ կը բանայ նաեւ մտաւոր եւ բարոյական զարգացման:

Գործաւորուհիներէն զատ, որոնց վիճակին բարւոքման համար կ'աշխատին հեղինակաւոր եւ տաղանդի տէր կիներ, սովորական բան մը սկսած է դառնալ կին բժիշկը, կին փաստաբանը, կին գիտունը, մէկ խօսքով՝ բոլոր ասպարէզները որոնց մէջ կը պահանջուի խնամք, ճաշակ եւ համբերութիւն, ինչպէս տղոց դաստիարակութիւնը, հիւանդներու խնամքը եւ այլն:

[Այս հարցերը ինքնին կարող են առատ նիւթ հոյժայթել ուրիշ յօդուածներու բայց այժմ համառօտ կ'անցնեմ ընդհանուր գաղափար մը միայն տալու համար:]

Բայց մանաւանդ կ'ենեմ, շատ ջգային եւ զիրազգաց, յարմար հասկնալու, նախազգալու եւ թափանցելու ամէնէն նորին զգայնութիւններու, գերազանցապէս զգայնոտ՝ ինքն ալ, պիտի ըսեմ թէ էրիկ մարդէն աւելի կարող է գեղարուեստական եւ գրական զբաղմանը:

Ասիկա շատ աղէկ հասկցած են մանաւանդ Արեւելքի ցիղերը, որոնք իրենց հնաւանդ եւ ժառանգական իմաստութեամբ, շատ աւելի խելացի կերպով կը վարուին կնոջ դաստիարակութեան մէջ. Արեւելքի աղջիկը նախ կը սորվի երգել, պարել, նուագ ածել եւ հեքեաթներ պատմել (Nax Nordau. — «Paradoxes Sociologiques»): Ասիկա կը կազմէ իրենց հիմնական եւ առաջին դաստիարակութիւնը, եւ պատճառ կ'ըլլայ որ անոնց մէջ ամէնէն աւելի գեղարուեստի տաղանդ ունեցողները կ'արեւնան իրենց բնական կարողութիւնը մշակել: Ասկէ՝ այն շատ մը բանաստեղծուհիները, երգչուհիները եւ պարուհիները եւ մանաւանդ այն ընդհա-

նուր երազոտ նկարագիրը Արեւելքի կնոջ որ իրեն արհամարեւ կուտայ նիւթական տեսակ մը խնդիրները, որոնք իր աչքերը կը ստուերեն, կ'անուշցնեն եւ իրեն քաղուածքին եւ շարժումներուն կուտան այն հանգարտ եւ աղնուական երեւոյթ որ ի վեր պիտի փնտռէ նոյն դասակարգին պատկանող Եւրոպացի զիւրազրդ եւ հապճեպող աղջկան քով: Բազմաթիւ օրինակներու մէջէն յիշենք այն արեւելքի պարմանուհիները, որոնք բանաստեղծական կտորներ կ'արտասանէին հանդիսական առթիւներու մէջ, եւ իրենց գլուխնին վրայ կը կրէին ապառոյշներ, որոնց վրայ գրուած կ'ըլլային բանաստեղծական հատուածներ:

Մեզը որ սակայն բոլորովին մոռնալով այս անդական գեղեցիկ բարքերը, Արեւելքի մանաւանդ քրիստոնեայ ցեղերը կը ձգտին անիմաստ եւրոպականացման, անոնք հետզհետէ կը կորսնցնեն իրենց ամէնէն բնորոշ եւ գեղեցիկ յատկութիւնները, անոնց փոխարէն ստանալու համար Արեւմուտքի ամէնէն ապականուած, ամէնէն տգեղ սովորութիւնները, որոնք նոյն իսկ խստութեամբ քննադատուած են այդ քաղաքակրթաւ աղգերուն հոչակաւոր իմաստասէրներէն: Այսպէս է որ feminismը սխալ կերպով ըմբռնուած, կը սպառնայ աւելի վնաս հասցունել մեզի: Մեր մեծ մայրերուն բարութիւնը, մայրական ուժգին զգացումը եւ ընտանեկան բարքերու մաքրութիւնը պէտք չկայ կորսնցնել, ձեռք ձգելու համար ամուլ կիներու անշնորհ տիպարներ, կուրծքերուն չոյն չորցած եւ ըմբոստացող՝ ընկերական ամէնէն նուիրական պարտականութեանց դէմ, իմաստակ, յաւակնոտ, եւ բնականաբար տգեղ, անհոնապէս տգեղ:

Ատիկա զարգացած կնոջ տիպարը չէ՛ բնաւ, եւ ատիկա շարաշար արհամարհուած է Եւրոպայի մէջ, իրեն ամէնէն ծածաղելի եւ հրէշային արտագրութիւնը մեր ժամանակամիջոցին:

Մեր ցեղին համար որ երկար դարերէ ի վեր ընկերական բարքերու որոշ կողմացք մը ունի, ծայրայեղ զգուշաւորութիւն մը անհրաժեշտ է գուրտէն եկած ամէն ազգեցութեանց համար, մոնաւանդ եթէ անոնք կու գան մեզի բոլորովին ներհակ միջավայրէ մը:

Ես գիտած եմ որ, շատերու քով, մեր ունեցած առաւելութիւններու գիտակցութիւնը իսկ կը պակսի եւ տխրութեամբ կը խորհիմ բոլոր անխուսափելի սխախտութեան, որոնց մէջ բնականաբար կ'ընան այդ անհաւասարակիւ միտքերը: Բայց խնդիրը շատ կենսական եւ անմիջական է:

Առայժմ ցանկալի էր որ երկու սեռերը առանց փոխադարձ հակառակութեան եւ իրարու մէջ թշնամիներ տեսնելու, անմիջապէս անկաշկանդ եւ կորովոտ, զարգացնէին իրենց ուրոյն նկարագրին եւ

խառնուածքին համեմատ իրենց բնածին յատկութիւնները եւ երկուքն ալ կարող իրենց դերին մէջ, իրարու ձեռք տալին կարելի եղածին չափ երջանիկ անցնելու համար կեանքի ուղիէն:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԵՂԲՈՐԱՂՋԿԱՆՍՍ՝ ԱՐՄԻՆԵԻՆ

III

Երբ այս առաւօտ կը պատրաստուէի քեզ գրել, ծառաս սիրելի մօրդ այցելու թիւնը յայտնեց: Առտուան չորսն էր:

— Բարեկամս, ըսաւ մայրիկդ, աշխատանքս մտնելով եւ գէմս նստելով, կ'ուզեմ վանել մտքէս մտատանջութիւն մը որ ամբողջ գիշերը զիս հանգիստ չի քնացուց: Այսօր չէ՞ որ սովորութիւն ունիս գրելու փոքրիկին:

Պատասխանեցի թէ իրացնէ 15 օրը անգամ մը շաբաթ օրերը այդ հաճելի պարտականութիւնը կատարելու հաճոյքը կ'ունենայի:

— Ուրեմն պիտի ուզէի, պիտի սիրէի... Աստուած իմ... ինչպէս ըսել առանց քեզ վիրաւորելու:

Կ'աղաչէի տիկին մօրդ որ բնաւ չքաշուի եւ խստովանի բացէ ի բաց ինչ որ գինքը կ'աշարչէր:

— Իրա՞ւ, պիտի չվիրաւորուի՞ս... այն է որ, դիտե՛ս, պիտի ուզէի կարելի եղածին չափ քիչ անգամ միջամտել Արմինէի հետ ունեցած թղթակցութեանդ... մինակ երէկ չէ տօջի օրը, երբ զինքը տեսնելու գացի խօսարանին մէջ, այնքան տխուր եւ մտատանջ դուայ որ պարտք համարեցի խոստովանցել, պատճառը իմանալու համար... Վերջին նամակդ՝ որով իր պջրասիրութեան համար քիչ մը կշտամբեր ես՝ մեծ ցաւ պատճառներ է իրեն: «Եթէ նա՝ որ զիս լաւ կը ճանչնայ ու այլքան խստօրէն կը դատէ, ըսաւ, ինչպէս պարտին դատել միւսները՝ որոնք միայն արտաքին երեւոյթները կը տեսնեն...»

Աւելցուց նաեւ թէ քննադատութիւններդ գինքը անստուգութեան եւ չփոթուածութեան մէջ ձգեր են: «Ինչպէ՞ս ընել... կը կրկնէր, սակայն եւ այնպէս չէր կրնար ընտրել հազուատի համար այն գոյները՝ զորս ծիծաղելի կը գտնեմ եւ գլխարկի այն ձևերը՝ որոնք ինձ չեն վայել... Թող ուրեմն հետք ինք հաւնի եւ ընտրէ, հոգս չէ: Կը կարծէի որ վայելուչ հագուելու ձեւ երկուքին ալ հաճոյք կը պատճառէր...»

Այսպէս խօսեցաւ մայրիկդ. գալով ինձի՝ չփոթած էի եւ սիրտս կը խշխշար:

— Խեղճ Արմինէ... կը մըմնջէի, եթէ գիտնայի որ իրեն վիշտ պիտի պատճառէի, առանց երկմտելու նամակս կրակին բոցերուն յանձնած պիտի ըլլայի: Աւելն պարագայի մէջ պէտք է որ այսօր գրեմ:

— Անշուշտ, նամակիդ կը սպասէ բուն անհամբերութեամբ մը, որովհետեւ կ'երեւի որ խոստացեր ես անոր մէջ քօքէք ըլլալու լաւ միջոցը ցուցնել: Ուրեմն զրէ անոր անպատճառ, բայց խնդրեմ... դոնէ այս անգամ շատ խիստ մի՛ ըլլար... մի՛ լացներ խեղճ փոքրիկը... այնքան մատղաշ է եւ սիրտը ա՛յնքան մաքուր եւ անպղտոր...:

Երբ մայրդ՝ հանգստանալով թէ ա՛լ եւս քեզ պիտի չի լտցնեմ՝ զիս մինակ թողուց, մի քանի վայրկեան խորհրդածութիւններու մէջ թաղուեցայ եւ ինքզինքս բաւական կշտամբեցի Այսպէս ուրեմն, վերջին նամակս՝ զոր խանդակաթկը կարծէի՝ քեզ տխրեցուցեր է Հեռաժողով եղեր էի պարզապէս զգայուն սիրտդ արթնցնել, եւ ա՛նա՛ զայն վիրաւորեմ եմ: Աւա՛ղ, սիրելի բարեկամուհիս, առաջին անգամ չէ որ նմանօրինակ անբախտութիւն մը ինձ կը վիճակուի, եթէ ոչ հետք, գոնէ հասարակութեան հետ: Ո՛ր գրագէտը ապշած չէ իր յօդուածին տրուած ծայրայեղ մեկնութենէն, երբ ինք կ'ենթադրէ թէ ամէնէն չափաւոր ոճով գրած է իր գաղափարները կամ ո եւ է հարցի մը վերաբերեալ իր կարծիքները: Պատճառը այն է որ մեզմէ իւրաքանչիւրը կարգադրին մէջ կը մնտոնէ գտնել իր ընկերական, դպրանական եւ օրին կիրքերու սնունդ մը...:

Եւ կրքոտ նամակիս ընթերցումը՝ որ այնքան քեզ տակնուվրայ բրաւ՝ զիս կը զուարճացնէ... Աղուոր աչերդ լացի՛ն. խղճի խաթ մը կը զգամ:

Եւ քանի որ քեզ վշտացնելու աստիճան անճարակ գտնուեցայ, սիրտդ սիրաշահելու համար խօսքը կը յանձնեմ քարոզչներէն ամէնէն քաղցրին՝ Ֆէնըլօնին, որ իգական սեռի մասին խօսելով կ'ըսէ. —

«Ճշմարիտ շնորհները պարտաւ եւ կեղծ զարդերէ կախում չունին. բայց կարելի է փնտռել մեր մարմինը ծածկելու համար պէտք եղած հազուատներուն մէջ մաքրութիւն, վայելչութիւն եւ համեմատութիւն:»

Այո՛, հազուատ մը պէտք է որ ըլլայ մաքուր եւ վայելուչ եւ ասի այնքան տարրական է որ չարմեր վրան ծանրանալ. Բայց համեմատութեան վրայ քիչ մը ծանրանանք եւ երկրաչափներու պէս մեկնութիւններ տանք:

Ամէն վնասակար պջրանք համեմատութեան սխալ մըն է:

Ձեւերու այլանդակութիւնը համեմատութեան սխալ մըն է: Գոյներու պոռոտ զուգորդութիւն, պիտանի հազուատներու վրայ աւելցուած զարդերու չափազանցութիւն, ցուցամոլութեան համար գոհարեղէններու կոյտ մը, ասոնք համեմատութեան սխալներ են:

Պիտի աւելցնենք նաեւ թէ համեմատութեան սխալ մըն է, երբ հազուատի մը

զարդարանքը բացայայտ կերպով անհամաձայն է կրողին հարստութեան հետ. համեմատութեան սխալ մըն է տարիքը առած կնկան մը՝ երիտասարդի մը նման հագուելու եւ զարդարուելու յամառութիւնը:

Հիմակ խօսքս մասնաւորելով կ'ուզեմ քեզի. այս անգամ ալ լալու պէտք չունիս, պատրաստ եմ ձայնս հասած տեղը պոռալ թէ քեզմէ՝ աւելի սիրուն եւ պատուաւոր աղջիկ չիկայ: Սակայն խոստացի ինձի թէ՝ ամէն անգամ որ հագուստ մը, գլխարկ մը, եւն. պիտի ընտրեմ, հետեւեալ հարցումը պիտի ուղղես անձիդ. — «Սա հագուստը հաղնելով ի՞նչ նպատակ ունիմ»: Ուշիմ եւ անկեղծ ըլլալովդ, ճշմարտութիւնը պիտի պատասխանես: Եթէ այդ պատասխանն է՝ «կ'ուզեմ մարդիկը զարմացնել» կամ «կ'ուզեմ Աղանիէն, Վերգինէն, Հայկուհիէն աւելի լաւ հագուիլ...» եւ կամ վերջապէս «կը փափաքեմ որ զիս չա՛տ հարուստ կարծեն...» քաջութեամբ վանէ այդ մտադրութիւնը, որովհետեւ ատի վնասակար պչրանքն է: Օգտակար, յանձնարարելի եւ լաւ պչրանք պիտի ըլլայ, եթէ կարենաս ճակատդ բաց պատասխանել. «Իմ բնական առաւելութիւններէս կարելի եղածին չափ կ'ուզեմ օգուտ քաղել ամէնուն եւ մանաւանդ զիս սիրողներուն աչքին առջեւ հաճելի առարկայ մը ըլլալու համար, ասկից զատ կո փափաքեմ որ արտաքին տեսքս պէտք եղածին պէս բացատրէ տարիքս, ճաշակներս, վիճակս, որպէս զի եթէ մէկը զիս սիրէ, անձս սիրէ, եւ ոչ թէ ծպտուած էակ մը:»

Տարբերութիւնը զիւրին է ըմբռնել, այնպէս չէ՞:

Երկու խօսք ալ ապագային վրայ:

Սիրելի Արմինէս, 19րդ դարու վերջերը ծնած ես. բայց ըսէ կնոջական կեանքդ պիտի ծաղկի գլխաւորաբար 20րդ դարուն մէջ: Խոհեմութիւն է ուրեմն այժմ մէն քիչ մը խորհրդածել թէ 20րդ դարուն մէջ կանացի սովորութիւնները ի՞նչ պիտի ըլլան:

Այժմէն կարելի է դուշակել թէ ատանք շատ պիտի փոխուին եւ 1900էն մինչեւ 1950ի տարեթիւնները աւելի զդաշի պիտի ըլլայ. քան ան տարեթիւններ՝ որ տեղի ունեցաւ. 1850 թուականէն մինչեւ 1900:

Երբէք կանացի միտքը չյուզուեցաւ այնքան, որքան այս դարուն մէջ. Կինը կը սկսի իր գոյութեան եւ երջանկութեան հոգը ստանձնել, փոխանակ դայի թողելու մարդուն, ինչպէս որ էր մինչեւ հիմա: Այս յեղաշրջումը ուրանալիմարութիւն է ամէն անհատի համար, համակարծիք ըլլան թէ չէ կնոջ ազատագրութեան:

Կինը կը ջանայ իր վիճակը մօտեցնել էրիկ մարդուն վիճակին, այնպէս որ ապա-

ԵՐԵՎԱՆԻ ՇՐՋԱՆԻԿ

գալին Իրկու սեռի սովորութիւնները պիտի հաւասարին եւ անոնց մէջ տարող տարբերութիւնը պիտի ջնջուի:

Կնոջ հագուստն ալ հարկւր տարիէ ի վեր տեղի ունեցած այրերու հագուստին կերպարանափոխումներու շրջանէն պիտի անցնի: Պատմութիւնը, սիրելի եղբորդ ջիկս, քեզի մանրամասնօրէն սորվեցուց թէ Միջին Դարու Եւրոպացիներու հագուստները գոյնզգոյն էին. այսօր մեր ծիծաղը կ'արթնցնեն անոնք, այդ հագուստները կրողներ կարելի է տեսնել 20րդ դարու մէջ միայն թատոններու մէջ կամ Բարեկենդանի զուարթ օրերուն: Այրերու հագուստներուն հաւասարութիւնը հաստատուած է եւ մեծ կեդրոններու մէջ կարելի չէ զատել ծառան իր տիրոջմէն:

Քիչ կամ չատ հեռաւոր ապագայի մը մէջ անշուշտ կնոջ հագուստի խնդիրն ալ միեւնոյն լուծումը պիտի ունենայ. այն ատեն պիտի չի գտնուի պարահանդէսի համար մասնաւոր հագուստ, թատրոնի՝ ուրիշ մը, այցելութեան՝ ուրիշ մը, ճամբորդութեան՝ ուրիշ մը, հարսնութեան՝ ուրիշ մը եւ այլն, եւ այլն: Կիններն ալ մարդոց պէս պիտի ունենան մէկ քանի միաձեւ հագուստներ:

— Ուրեմն, հօրեղբայրս, այդ ժամանակ վայելուչ, շիք կ'ինքեր կարելի պիտի չըլլայ գտնել:

— Սխալ, Արմինէ: Պիտի կրնաս րսել որ այսօր մարդոց մէջ վայելուչ պարոններ չի կան: «Մաքրութիւնը, համեմատութիւնը, պատշաճութիւնը» ամէն ժամանակէ աւելի պիտի փնտռուին եւ գործադրուին:

Հագուստի խնդիրը լեզուի կը նմանի. ամէնքս ալ խօսելու համար միեւնոյն բաները կը գործածենք, բայց կը հարցնենք քեզ, ամէնքս ալ միեւնոյն բանը կ'ըսենք:

Հեռու չէ այն ժամանակը՝ ուր կ'ինքերն ալ այրերու նման քեռեկկօրի մը կամ ժաքիքի մը մէջտեղ ընտրութիւն պիտի ընեն:

Պատրաստուէ՛, փոքրիկ ընկերուհիս այդ ապագային, այժմէն պարզելով հագուստներդ, փնտռելով վայելչութիւնը՝ աւելի գոյնեղութեան եւ ձեւերու ներդաշնակութեան մէջ քան անոնց վրայ գտնուող սուղ եւ անմասն դարգերուն մէջ: Եւ աւարտելու համար այս նամակս, դարձեալ յիշեմ Ֆէնրլօնի հետեւեալ նախադասութիւնը:

«Պիտի ուղէի օրիորդներու ցուցնել այն վեհ եւ ազնիւ պարզութիւնը՝ որ կ'երեւի Հռոմայեցի եւ Յոյն կ'ինքերու արձաններուն վրայ. հոն պիտի տեսնենք մազերը անփոթօրէն ուսերուն վրայ կապուած են. միագոյն, երկայն ծալքերով եւ ծփուն կերպանները օրքան հաճելի են եւ չքեղ»:

Մ. Կ. ՄԱԼԱՔԵԱՆ

(Նմանողաբար)

§ 11. Հարկիդ. — Եթէ տուն մը ծխէ՝ լոյզէն կամ կրակ վառուած ուրիշ մասերէն դիպուածով հրդեհ ծագի, արկածը անմաքութեան հետեւանք նկատուելով, տանտէրը երեք օրէն մէկ շաբաթ բանտարկութեան եւ 1—25 ոսկի տուգանքի կը դատապարտուի ի պատիժ անհողութեան:

§ 12. Ինքնաշիջ ֆիրարի. — Ո՛վ որ բռնտէն փոխստական կամ ոճրագործութեամբ դատապարտուած յանցաւոր մը զիտութեամբ իր տունն ընդունի եւ թաքստոց տայ անոր, վեց ամիսէն երկու տարի կը բանտարկուի. այս պատիժէն զերծ կը մնան սակայն փոխստականն ծնողքը, ամուսինը, քոյրը եւ եղբայրը:

§ 13. Մալք մեարուգ. — Եթէ մէկը գողցուած իր մը դնէ աճիկութեամբ, պատիժ չի կրեր, միայն գողոնը կ'առնուի իրմէն առանց բան մը վճարուելու. իսկ եթէ զիտութեամբ գնած ըլլայ, 24 ժամէն մէկ տարի ալ՝ բանտ կը դրուի:

§ 14. Գալպ վե գիւլիֆ մեարիքեար. Դրամանեղութեամբ զբաղող մարդիկ առ նուազն 10 տարի թիարան կը դրուին: Թէեւ պատժոյ չենթարկուի անգիտութեամբ կեղծ դրամ առնող մէկը, բայց երբ կը հասկնայ կեղծ ըլլալը ու կ'աշխատի ուրիշի մը տալ, է՛ն քիչը ոսկի մը տուգանքի կը դատապարտուի: Ո՛վ որ շրջաբերութիւնը արտօնուած դրամներու արածէքը կը պակսեցնէ ժանտաջրով, խարտոցով կամ ծակող գործիքով եւ այդ կարգի դրամներ քշելով կը դբաղի, նմանապէս տասնամեայ թիարանի պատիժ կը կրէ:

§ 15. Տօլանտօճըլըգ. — Ո՛վ որ նենգութեամբ եւ խարդախ միջոցներով ուրիշներու գրամս, կալուածք, արժէթուղթ կամ որ եւ է մէկ ստացուածք շորթէ, 1—50 ոսկի տուգանքի, երեք ամիսէն եւ րեք տարի բանտարկութեան կը դատապարտուի եւ շորթածն ալ ետ կ'առնուի:

§ 16. Միւֆիլիս. — Խարդախ անանկ մը թիարարութեամբ, իսկ անհողութեան հետեւանքով անանկացող մը մէկ ամիսէն երկու տարի բանտարկութեամբ կը պատժուի:

§ 17. Բըլվար. — Նպատակի մը իրագործումին համար, անձամբ կամ միջնորդութեամբ որ եւ է անուամբ առնուած եւ տրուածը կ'առք կը համարուի: Նոյն պէս բանի մը իրական արժէքէն աւելի կամ պակաս եղած չափազանց տարբերութիւնը (Ֆարգր ֆահիշ) կաշառք կը նկատուի: Թէ՛ կաշառուուն (միւրթէշի) թէ՛ կաշառատուն (բաշի) եւ թէ՛ միջնորդը (բայիշ) հանգէպ օրինաց, հաւաստապէս պատժոյ արժանի կը դատուին եւ առա-

ջին անգամ բերդարգելութեամբ ու վեց տարի պաշտօնազրկութեամբ կը պատժուին: Կաշառատուն պատիժէ զերծ կը մնայ՝ եթէ կեանքը, ստացուածքը, պատիւը եւ օրինաւոր շահերը պաշտպանելու հարկադրութեամբ կաշառած ըլլայ, պայմանաւ որ խնդիրը դեռ չտարածայնուած կառավարութեան իմաց տայ:

§ 18. Ճէրֆ վե տարպ. — Եթէ մարդ մը ոչ թէ սպաննութեան, այլ ծեծի հետեւանքով մեռնի, յանցաւորը թիարան կը դրուի հինգ տարուան դատապարտութեամբ: Իսկ եթէ քսան օրէն աւելի անկողնոյ ծառայէ կամ գործէ ու զբաղուի գաղբի, տեղի ունեցած բժշկական ծախսքերն եւ առողջ վիճակի մէջ շահելիք դրամը վճարելու եւ երկու ամիսէն երկու տարի բանտարկութեան կը դատապարտուի յանցաւորը: Այս ատիճաններէն աւելի թեթեւ եղող յանցանք մը կը պատժուի շաբաթէ մը մէկ տարի բանտարկութեամբ կամ ասոր փոխարէն մէկ ոսկիէն հինգ ոսկի տուգանքով՝ զոր դատապարտեալը կը վճարէ ծեծուող կամ վիրաւորուող անձին, երբեմն բանտարկութիւն եւ տուգանք միանգամայն կը վճարուին:

§ 19. Թալիլիլի սեպիլ. — Բնակարան ունեցող ամբաստանեալ մը կրնայ բռնտէն արձակուի պահանջել եթէ իրեն վերագրուած յանցանքին պատիժը երկու տարիէն պակաս բանտարկութիւն կը տրաւ մաղթէ:

§ 20. Միւնագուրտան մուսաֆիլեք. — Պատիժ զերծ կը կացուցուին անոնք որ յանցապարտ եղած են յիմար վիճակի մէջ (ճիւնէթ), կամ կեանքի եւ պատուոյ պաշտպանութեան համար ակամայ, կամ անչափահաս տարիքի մէջ:

§ 21. Թալիլիլի ճեգա. — Պատժոյ թեւեւացում կրնայ ձեռք բերուիլ Մի Միւնէն Վեհափառ Սուլթանին Իրատէով. որ ատեն մահուան պատիժը կը փոխուի թիարանի. թիարանի պատիժը՝ մշտնջենաւոր բերդարգելութեան, այս եւս՝ ցմահ տքսորի. առժամեայ բերդարգելութիւն եւ բանտարկութիւնն եւս՝ առժամեայ տքսորի:

§ 22. Քաղաքային դատարանները երկու տեսակ են. իրաւանց (հուգուլ) եւ պատժական (ճէգա). առաջնոյն կը ներկայանան առեւծախի, կալուածի եւ պայմանագրանցի դատեր, իսկ երկրորդին՝ ծեծի, վիրաւորումի, սպանութեան, դուրսի, խռովարարութեան եւ նմանօրինակ ուրիշ գատեր: Քաղաքային դատարանները երեք աստիճան ունին. Լի. նախագատ (պիտալէթ), Բ. վերաքննիչ (իսթինաֆ) Գ. վճարեկ (թէմեիլ):

§ 23. Նախագատ ատեանին մէջ գատի մը տրուած վերջաւորութիւնը կ'ըսուի պիտայեքն րույեքի տալլա:

(Շար.)

Մ. Վ.

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆԸ

ԲՐՈՋՍ ՅԵՄՍԱԿԻՆ

Երբ հիմա նորէն, տարիներ ետքը, դէմ առ դէմ կուգամ երբեմնի չարաշուք Ուրուականին, դաժան Հնձոցին որուն ահեղ մանգաղը անգամ մըն ալ սրտիս շատ մօտ խոտորեցաւ՝ ձեռքս արհաւիրքով աչքերուս չեմ տանիր ու ցաւի տարածերծ, Կրկաւ ճիւղին հիմա կը խառնուի կակաղուով մտքին՝ անընթեռնելի ստուար գիրքի մը առջեւ որուն գաղտնիքը յանկարծ քիչ մը աւելի պարզուած կը թուի, որովհետեւ կա՛յ մըն ալ, զինքը հողին կակաղ, խղուեցաւ հիմա։ Այդ գինով է թերեւս ամբողջական փրկութիւնը ու վերջին մարդը անշուշտ, միայն խորհուրդին անձնատուր, պիտի ամբողջական ճշմարտութիւնը տեսնէ։

Կեանքը յաճախ նմանցուցած են ճամբորդութեան մը, բայց մինչդեռ ճամբորդութեանը միջոցին միշտ ժամանուածին կը մտածենք ու կը պատրաստուինք՝ կեանքին մէջ մահուան մտածելէ կը խուսափինք, կը քնենք, կը մերժենք անոր գաղափարը անհուն հեռաւորութիւններու խորը եւ իրօք, անմահի ոյժս կ'ապրինք։ Պատճառը անշուշտ այն է որ որոշ օրը չենք գիտեր ժամանումին, բայց կը դադրի՞, ատար համար, ժամանումս ստոյգ ըլլալէ եւ մահը մաս չի կազմեր կեանքին։ Ինչպէս նաւահանգիստը ուր կը հասնինք մասն է ճամբորդութեան։ Օր մըն ալ, անոնց մէջէն որոնք միացուցեր էր ճակատադիրը իրարու, մէկը լոկի մեջիկ, կ'անհետանայ։ Ան հասեր է եղբւր Չինք գիտեր եւ կը փնտռենք զինքը դեռ։ Այս գաղափարը չենք հասկնար, այս իրաւունքն ու պարտքը մէկուն, զոր մեզի կորուստ կ'արձանագրենք ու դառնօրէն կը գանգատինք եւ կ'ողբանք։

Հիմա կը դանեմ սակայն թէ միայն Մահն է մեծ, ընդհանուր, տիեզերական. կ'ընդունիմ զայն իբրեւ միջոցը ձեւափոխութեան որ կը կազմէ միշտ, ու միայն ինքը, աստիճանները սանդուղին ուրկէ տիեզերքին ուժը կը բարձրանայ հետզհետէ մինչեւ Աստուած։ Մարդկային կեանքը այդ անհրաժեշտ ամբարձումին մէջ վիճակ մըն է միայն, թերեւս վերջին վիճակը։ Ինչպէս կազեր ուկիանոսին խորէն կը բարձրանան յամրօրէն մինչեւ ջուրին երեսը, այնպէս երկիրը կազմող ու ապրեցնող զօրութիւնը, իր մթնոլորտին, հողին բոյսերուն ու կենդանիներուն միջոցաւ որոնք անգիտակից փոխադրին են անոր, կ'անցնի, կը մտնէ մարդուն՝ երկրին գերազանց արտադրութեանը՝ մէջ որուն տըրուած գիտակցութիւնը նախադուռն է իր աստուածութեանը։ Այդ կարողութիւնն է միայն որ կը կազմէ ամբողջ գերազանցութիւնը մարդուն, որուն ֆիզիքայէս

տարբերութիւնը միւս անասուններէն անշուշտ աւելի քիչ է քան տարբերութիւնը որ կայ անոնց եւ կենդանական ուրիշ կարգի մը, օրինակ, թռչուններուն մէջ։

Մարդուն տրուած այդ յատկութիւնը, կ'ըսէի, ձգտումն է դէպի Աստուած որուն մօտաւոր միացումը մը յոյսն ու խնդրը՝ միայն ինքը ունի։ Եւ տեսէ՛ք, ինչպէ՞ս մարդը, որովհետեւ դեռ նիւթ է ու փակչած նիւթին՝ երբ փոխանակ հոգւոյն նիւթով է որ կը զբաղի՝ իր միտքը որ կ'արշաւէր անհորիզոն միջոցներու մէջ՝ կը դանդաղէ ու կ'իյնայ։ Իր քայլերը փոխելի փոս կը նետեն զինք։ Երկու տարբեր կեանքեր են, հոգւոյն ու նիւթին կեանքերը որոնց երկուքով ալ զբաղիլը միակ դժբաղդութիւնը կը կազմէ մարդուն։ Բայց մինչդեռ առաջինը կը հեռացնէ, կը տարածէ մտածումը, ինչպէս կեդրոնախոյս զօրութիւնը, ու միշտ դէպի աւելի բարձր ու հեռուն կը լայնցնէ իր ըմբռնումին շրջանակը՝ մօտեցնող զինքը ամէն օր քիչ մը աւելի դերադոյն զօրութեան։ Աստուծոյ, երկրորդը՝ կեդրոնաձիգ զօրութիւնն է որով դառնալով կէտի մը շուրջը՝ որչափ մօտենանք անոր, այնչափ կը նեղանայ մեր տարածութեան եւ յառաջդիմութեան շրջանակը։

Ամէն մարդ կը զգայ մահը իբրեւ անխուսափելին ու երբոր կը հասնի գերագոյն վայրկեանը, չէ՛, չի վախնար անկէ։ Բայց կեանքը որուն մէջէն կ'անցնի, հաղարաւոր հետքեր կը ձգէ իր վրայ որոնց հաշիւը պիտի տեսնուի իրեն, Մահուան օրը։ Ինչպէս արդէն օրերուն մահն է որ ուրիշ օրեր կը չինէ եւ երէկուան երջանկութիւնն ու դժբաղդութիւնն են որոնք այսօրուանինները շինեցին՝ Նոյնպէս այս օրերը ամբողջ պիտի յանգին մեծ վաղուան՝ Մահուան, որուն մէջի դժբաղդութիւնն ու երջանկութիւնը բնականօրէն կեանքն է հայթայթած։

Վայրկեան մը կայ ուր միտքս մահուան սեմին վրայ կոխելով կը վերադառնայ յանկարծական թափով մը դէպի ետ, անցեալին մէջ ու կը վերապրի կեանքը զոր ապրեցաւ, գէ՛շ՝ եթէ զայն իր յանցանքովը գէշ ըրաւ, աղէ՛կ՝ եթէ խիղճը՝ բարին օրէնքը որ կը գտնուի ամէն հոգիի խորը չամբաստաններ զինքը։ Անոնք որոնք տեսած են մահը մօտէն, շատ մօտէն ու հրաշքով մը միայն ձողապրած անոր տիրապետութենէն, ինչպէս լերան մը գագաթէն գլորողները, ինչպէս ալիքներու մէջ խորասույզ ընկղմողները, կը պատմեն ետքէն թէ տեսած են, որոշակի տեսած, իրենց մանկութեան օրերէն մինչեւ արեւակային նախորդ վայրկեանը ամէն գըլխաւոր պատահարները, ամէն դաժան կամ անուշ տեսարանները իրենց կեանքին։ Ինչպէս կարելի է, պիտի հարցուի, քանի մը երկվայրկեանի մէջ կեանքի մը ամ

բողջ շրջանը վերապրիլ։— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, պոստախանենք, որ կէս ժամուան քունի մը միջոցին, երազներ կը տեսնենք որոնց գործողութիւնը ժամեր, օրերու մէջ կ'անցնի։ Բացատրութիւնը սա է որ քունին մէջ — մահուան նախափորձը — ինչպէս մահուան սեմին վրայ, միտքը կը խզէ իր կապերը ժամանակին հետ որ Աստուծոյ կողմէ մարդուն վրայ դրուած փականքն ու չափն է եւ ինչ որ մեր նայուածքովը երկվայրկեան մը կը թուի, մեռնողին այդ պահուն յաւիտեանականութիւնն է իրօք։ Ինչ հաճոյք ուրեմն հանգարտ խիղճին, բարին համար յիշել իր կեանքը անվերջ, հանգարտ ու լուսաւոր կերպով եւ չարին համար ինչ տառապանք՝ խղճահարկ յաւիտեան։ Արքայութիւնն ու դժոխքը ուրիշ բաներ են արդեօք եւ այն որ առաջին անգամ անոնց երկիւղը ներշնչած է մարդուն, մահուան շատ մօտը գացող ու վերադարձող մը եղած չէ։ Ուրեմն եթէ մարդ այդ երկիւղը միշտ իր սրբտին մէջը ունենար՝ պիտի ապրէր բարութեամբ իրեն ու իր նմաններուն հանդէպ։

Համայնուկ ՎԱՋԱՆ ԹԵՔԵՆՍԵ

Գ Ր Ի Չ Ի Ս

Ո՛վ զրիչ, եկու՛ր քեզ հետ ըլլամ խօսակից, Զայտենձ հոգւոյս վիճակն, իմ ցաւն ու կակիծ, Դու ես սրտիս ալ անբաժան մտերիմ, Թըւեմ ես քեզ, զրէ՛ դուն յար վըշտերն իմ։ Սակայն հոգիս զայն անկարող յայտնելու, Թէ՛ եւ Թարգման մի ես հնազանդ ու հըլու, Զի երբոր սիրան հազար, ըզգայ խըռովի, Լեզուն հազի՛ւ մէ՛կ բացատրէ խըռովի։ Տըկարութեամբս ի՞նչպէս պարզեմ սրտիս վիշտ, Ո՛վ իմ զըրիչ, իմ փոխանորդս եղի՛ր միշտ, Դիտցո՛ւր անոր Թէ՛ ի՞նչ կ'ընէ բաժանումն, Դո՛ւ բաժանման վիճակիս ես դարձնումն։ Ո՛վ իմ զըրիչ, նուէ՛րն անոր պաշտելի, Ո՛վ մըտերիմ զաղանեաց սրտիս, սիրելի, Բնութիւնն եթէ լինի զըրեւ անասակ, Ներշնչես զայն, լընուս սիրով անապակ, Զեռը մի փափուկ ու սիրասուն տաշեց քեզ, Ու իբր ընծայ նոր, Թանկագին՝ տըւաւ մեզ, Պաշտում ունիմ քեզ, իմ զըրիչ սեւամոյր, Ըսպատելով որ հասնի տերդ հեզհամբոյր։ Յոյս զայտեսնե՛ մեզմէ վիշտս ու տայ նոր լոյս, Ա՛հ պաղատիմ, Թո՛ղ չի Թողու գիս անյոյս։ Թէ՛ ոչ յայնժամ աշխարհ Թըլի ինձ խաւար, Սիրտ իմ լինի յաւերժականի մի բուրբառ։

Թարգմ. ՆԱԿԵԱՐ ՀԱՆԸՄ ՊԵՏՐՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ Գրոնիդէս քնն. Թ. Նալբանդեանի Բացատրութիւն Ս. Պատարագի Արարողութեան երկասիրութիւնը, 43րդ հրատարակութիւն Դաւթեան Գործակալ լուծեան։ Կը ծախուի 5 դրշով։

ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐ ԳԵՂԱՐՈՒԵՑՈՒՄ

«ՄԱՐԿԻՆԻ ԱՆՆԱՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ»

(Հոգեբանական հասար մը)

Այս բազմաթիւ շահեկան հրատարակութիւններուն մէջէն, որոնք վերջին մէկ քանի ամիսներու միջոցին լոյս տեսան Անգլիոյ մէջ, ապահովաբար առաջին տեղը կը գրաւէ Մը. Մայերսի հոգեբանական հատորը, Մարգիային Աննատակա-նութեան վրայ: Հոգեբանական ուսումները, իրենց բոլոր յարակից պարագաներովը մեր Մամուլին մէջ քիչ անգամ երեւցած նիւթերէն ըլլալով, կ'արժէ ծանոթանալ այս գործին վրայ:

Յիշատեցիք Մայերս, որ երկու աշխատակիցներու օգնութեամբ պատրաստած է զայն, կ'աւազ-նադրէ պատասխանել սա կենսական հարցն թէ «Մարգիային անհատականութեան վերջնականութիւնը, (survival) մարմնական մահէն ետք, կա-րելի է հաստատել գիտական ծանօթ խաղաղ-կութիւններով»:

Այս բազմաթիւ հարցումին պատասխանե-լու համար Մայերս ջանացած է հեռու մնալ աստուածաբանական տեսութիւններէ, քանի որ ինք ուզած է իր փոստերը հաստատել փորձա-նութեան և զննութեան վրայ հիմնուելով: Նմա-նապէս, կը զգուշանայ բնականական հարցերով խնդրելու իր գործը, որովհետեւ իր առաջադրու-թիւնը չէ մարգիային անհատականութեամբ զրա-զիւ, զայն նկատելով իր իմաստասիրական գա-ղափար մը, մասնաւոր թէ չուզէր զբաղել այն տեսակ խնդիրներով որոնք աւարկայական օպո-ցիցներու սահմանէն դուրս կ'իջնան:

Հին վարկածի մը (hypothesis) համաձայն, ան-հատականութիւնը միացումն էր հոգիին և մար-մինին, հոգին կ'արբերէ մարմինին մէջ և զայն կը ծառայեցնէ իր նպատակին, ու հոգին, թէպէտ անհրաժեշտ ըլլալու յարաբերութիւն մը ունէր ջղային կեդրոններուն հետ: Ինչ ապացոյց ունիւր այս վարկածը հաստատող: Մարմնական և մտաւորական գործունէութիւններ հանգիստ-ութիւններ (analogy) ունին, և մտաւորական հա-ւասարակշիւութեան խանգարումը կարելի է նման-ցնել մարմինին հակաբանական աճումներուն «Սե-ւեռաւորութեամբ» (idée fixe) կարելի է բազմաթիւ երբեմն օտքի կոշտերուն, երբեմն ուռեցքի մը, երբեմն այտուցի վերքի մը, կամ վերջապէս քաղց-կեղի մը: Անկախ կրնայ պատճառ ըլլալ պարզու-պէս մարմնային այս ինչ մասին վրայ տեղային ցա-ւի մը, կամ տարրաւորման և մահուան: Զգա-ղարութիւնը այս մասին շատ յարմար օրինակներ կրնայ հայթայթել մեզի, ինչպէս, զգացողութեան կորուստ մարմնային այս ինչ տեղային վրայ, կամ զնոթերային գործունէութեան և մտային գիտակ-ցութեան մասնակի բաժանում: Այս երկու պարա-դոմներուն մէջ ալ անհատը կ'ենթարկուի ճիշտ այն վիճակին, որուն մէջ կ'իջնայ մէկը, որ իր ձեռքերով գործ մը կը տեսնէ, բայց միեւնոյն ժա-մանակ այնպէս կը կարծէ թէ այդ ձեռքերը ի-րենք չեն:

Երբեմն կը պատահէ որ ջղայնութեան ենթար-կուած հիւանդը նոյն իսկ անգիտակցի կ'ըլլայ իր վիճակին, այս պարագային վրայ հիմնուելով Յիշ-տեցիք Մայերս կ'եղբակցանէ թէ վճուկ կիները իրենց գիտելու կարողութեամբ երբեմն կը յաջ-ղին ստղի, յայտնութիւններ ընել, քանի որ կը-նան նշմարել իրենց ներկայացող հիւանդին բոլոր տխրանքները:

Ինչպէս ջղայնոտ մարդիկ մերթ այնպէս կը կարծեն թէ մէկ մարմնի մէջ զոյգ անհատակա-նութիւն կը կրեն, այնպէս ալ հոգեբան ըսելի-ններ տեսած են հիւանդներ, որոնք ինքզինքնին

մուգած են բոլորովին, այսինքն իրենց անցեալ կեանքը: Այս երեւոյթը կը տեսնուի ընդհանրա-պէս այն մարդոց վրայ, որոնք բաժնուելով իրենց միջնախոյրէն, նոր շրջանակի մը մէջ կ'ապրին:

Գիշերները, քունի մէջ ընդհանրապէս տեսնուած երազն ալ բոլորովին տարբեր երեւոյթ մը կու-տայ մարդկային միտքին. երազները որքան ալ ցնորական ու կամայական թուին դարձեալ կարելի չէ սուսնալ որ անոնք երբեմն արժեք ունենան մեզի մը չկրցած թելադրութիւնները կու տան մեզի: Երազներ կան, որոնք ամէնէն կնճառ իրն-գիշերները կը լուծեն, սա պարզ պատճառով որ մտաւորական կեդրոնացեալ գործունէութիւն մը կը կատարեն երբեմն, երազի միջոցին Գարձեալ, երազներ կան զորոնք «անակնունելի զուգահեռու-թիւն» բացատրութեամբ կարելի կ'ըլլայ մեկնել: Այս ամէնէն վերջ, երազներ ալ կան, որոնց մեկ-նութիւնը ոչ մէկ կերպով կրնանք տալ. շատե-րուն ծանօթ է այն համաւաւոր երազը, զոր 1882ին կին մը տեսաւ և տասնէհինգ օր վերջ մեռաւ, ճիշդ այն պարագաներուն տակ, ո-րով մեռած էր իր երազին մէջ եկող երիտա-սարդը:

Մոլորական Գունին վրայ խօսելէ ետք Յիշտե-ցիք Մայերս կ'անցնի Գնեւածութեան (hypnotism), որ տարօրինակ բայց միանգամայն անուրանալի ե-րեւոյթներու ծնունդ կու տայ. քնեւածութեան ենթարկուած անհատը, զոր օրինակ, զիւր կը գը-նագիտակցաբար, ճիշդ ինչպէս գրի մեքենան կ'ը-նէ. իր անգամները կը շարժին աւանդ իր գիտակ-ցութեան և ազդեցութեան. երբեմն կ'ունենայ զնոթերային անհատական կարծրութիւն մը, մերթ-երեւակայական ցաւ կամ հաճոյք կը զգայ: Հո-գեբան ըսելիները օգտուելով քնեւածութեան ա-ռաջ ընթացքի միջոցով փնտրեցին, հիւանդին վրայ բարեբար ազդեցութիւններ կրնան գործել:

Բայց բոլոր այս մանրամասնութիւններէն ետք, անցնելով հոգեբան հեղինակին գլխաւոր տեսու-թեան, կը տեսնենք թէ իր կարծիքով իւրաքան-չիւր մարդ էապէս հոգի մըն է, որ կը կառավար-է, թէպէտ ո'չ միօրինակ կերպով, գործարանա-ւորութիւն մը որ իր կարգին համախմբում մըն է ստորին կարգի և աւելի պզտիկ կենդանիներու. այս գաղափարը աւելի պարզ ընելու համար, կը բաւէ աչքի տալէն ըսելու այն բուստները, որոնց կենդանական իւրաքանչիւր գործարանաւորութիւ-նը կը բաղկանայ բազմաթիւ կենդանիներէ (polypr):

Այս միեւնոյն նիւթին հետ սերտ աւելցութիւն ունի Հոգեբանութիւնը, որ սովորաբար կը նշանա-կէ միջոցին մէջէն խորհուրդի փոխադրութիւնը, այնպէս որ հոգեբանութեան ենթարկուած անձը կարող կ'ըլլայ թելադրութեամբ գաղափարին գիտակ-ցել: Հոգեբանութեան այս երեւոյթը ամէնէն սո-վորականն է և ունի իր բարդ ձեւերն ալ: Շատեր կան, որոնք կը պնդեն թէ իրենց սիրելի բարե-կամներէն մին տեսան որ մեծ վտանգի մը մէջ էր, կամ նոյն իսկ մեռնելու վրայ էր. և արդարեւ կը պատահէ երբեմն որ այս տեսակ օպաւորութիւն մը և բուն իսկ եղելութիւնը կը զուգահեռին, այսինքն թէ մեր վտանգի մէջ տեսնել կարծած բարեկամը իրօք ենթարկուած կ'ըլլայ փորձանքի մը:

Մարգիային անհատականութեան մէջ ամէնէն վերջը խօսուած է Յիշտեցիք Մայերսի և Սքանչու-ման վրայ, ու հեղինակը վերջապէս մը մէջ հա-մառօտած է իր եղբակցութիւնները: Յիշտեցիք Մայերս կը հաւատայ թէ «Կախարդական գաղափարներու խորը թափանցելու համար նոր մեթոդներ կան, որոնց շնորհիւ կարելի է վտառ-քայլերով յաւաքիւնել, ճիշդ ինչպէս կ'ընենք

ընական դիտութեանց մէջ»: Հետեւաբար ազանդ-ներու և Նիկեղեցիներու իշխանութիւնը պիտի վե-րահաստատուի զննութեան և փորձաւորութեան շնորհիւ: Ճշմարտութիւն մը կայ, որ բոլոր կրօնք-ներու իբր հիմ կը ծառայէ. «այս նիւթական կամ երեւութային աշխարհին հետ միեւնոյն ժամանակ գոյութիւն ունի նաեւ իրական կամ հոգեկան աշ-խարհը. ու այս երկու աշխարհները իրարու մէջ կը թափանցեն»: Այս գաղափարը պիտի գտնենք Համառոտաւորութեան, Պղտանականութեան, Միս-թիքականութեան մէջ, ինչպէս նաեւ Քրիստո-նէութեան մէջ, որ ամէնէն աւելի հաստատուն իրողութեանց վրայ հիմնուած է: Գարեբու բն-թացքին մէջ Քրիստոնէութիւնը շատ մը պլլա-փոխութիւններու ենթարկուեցէ, ու ծիսական և աստուածաբանական շատ մը աւելորդ վարդապե-տութիւններով խնդրուեցէ: Բայց կ'ընէ մարդ-կային անհատը, մեկնելով Տգիտականութեան վարդապետութեան (agnosticism) յիշուած հո-գեբանական խաղաղութիւններն ընէ, պիտի հասնի Հաւատքին, որ եթէ իսկապէս ուղղափառն ալ չըլլայ, զոնէ անոր մօտ բան մըն է: «Հոգեբանու-թեան օրէնքներէն կը հետեւի թէ Ս. Հաղորդու-թիւնը վաւերական ու ճշմարիտ է մեզի համար, այս աշխարհին ու ներկայ ժամանակին մէջ»: Բայց ամէնէն աւելի ուշագրաւ է Մայերսի սա գաւա-կութիւնը, թէ բոլոր բանական մարդիկ, հիմ-նուելով նորագոյն օպացիոյցներու վրայ, մէկ դար յետոյ, պիտի հաւատան Քրիստոսի ճշմարտութեան:

ԵՐԵՎԱՆ

Հ Ն Դ Կ Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ր Ք Ե Ր

Տորքըր Գար Լումիսը, որ հինգ տարի բնակե-ցաւ Մեքսիկոյի մէջ, վերջերս շատ շահեկան բանա-խաղութիւն մը ըրաւ Լոնտոնի Աշխարհագրական Ըն-կերութեան մէջ, յայտարարելով իր խաղաղութեանց ար-դիւնքը: Դիտական տորքըրը երկար ժամանակ ան-ցուցեր է հնդկի ցեղերուն մէջ, որով իր հաւաքած օգտաբանական ծանօթութիւնները ունիւրողներուն ա-մենամեծ հետաքրքրութեամբ Գարաֆուսի կոչուած ցեղ մը կայ եղեր, որուն պատկանող մարդիկը տաւնց կանգ առնելու, հարիւր եօթանասուն միոն տեղ կը-րնան վազել, մեծ դիւրութեամբ Այս կիսափայլները իրենք ալ գիտակցի իրենց փոքրական հոգիւր կազ-մութեան, մրցումներ կը կազմակերպեն, որոնց մէջ ցոյց կուտան աւելի իրենց զմանապաւ կարողութիւնը, բան Թէ սրբնաց վազելու: Ասոնց տարբեր մէկ յոտ-կանիշն ալ տա է որ չափազանց դժուարաւ կարելի է ցաւ զգացնել իրենց: Տորք, Լումիսը անձամբ տես-է բնացող մանկիկ մը, որուն զուրիս զգաւորն 23 Թէ մազ փրցուցեր են մէկ անգամէն. տղան, տաւնց արմնապաւ, քիչ մը բերել է իր զուրիս:

Մեքսիկոյի Հնդկիներէն շատերը երաժշտութիւն և խորհրդապաշտ են: Իրենց վեշաբերող ամէնէն պզտիկ զարդը կամ աւարկան իսկ կրօնական նշանակութեան մը պատկերը կը կրէ, յաճախ մինչեւ իսկ աղօթք մըն է: Հնդկի ցեղերէն երկուքը կանոնաւոր արարողու-թիւններով կը պաշտեն տեսակ մը մերսիկեան տուն-կը, որուն մատուցուած յարգանքին զխաւոր նպա-տակն է ցեղին առողջական վիճակը անխառն պա-հել և անձրեւել տալ: Հնդկիները այնպէս կը կարծեն Թէ այս տունիկը կը խօսի ու կ'երգէ, ցաւ և հրճուանք կը զգայ:

Ասոնցմէ զատ, իր մօտը գտնուողներուն վրայ ալ զուարմացուցիչ յատկութիւն մը ունի, անթնութիւնը և ծարաւը կ'անցընէ: Հնդկիները այդ բոյսին նուիրուած մասնաւոր օր մը ունին, երբ շքեղ պատրաստութեան ներ կը տեսնեն և յատուկ արարողութեամբ մը զայն կուտեն: Հացկերպով զխաւոր մաս կը կազմէ այն պարը, զոր այրերն ու կ'իջնեն կը խաղան, երեսներն նկարած խորհրդաւոր նկարներով:

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն Կ Ե Ա Շ Ք

ՀԱՅՏԱՐ ՓԱՇՏԱՅԻ ՔԱՐԱՓԸ

Վերջին երկու շաբաթներուն, Հայտարար-
Փաշայի քարափը իր վրայ ամէնէն աւելի
խօսեցնել տուաւ: Օրաթերթերը կցկտուր
տեղեկութիւններ մը միայն տուին այս
մասին, օրինակ մը միայն կը բաւէ ըսած-
ներս հաստատելու, ուստի չեմ վարանիր
զայն մէջ բերելու նոյնութեամբ:

Անատուրուէն զրկուած ցորեններու
խրաքանչիւր վակօնի համար՝ Հայտարար
Փաշայի քարափին վարձքովը, ինչպէս
նաեւ քարափէն փոխադրելու ծախքովը
125-150 զրշ.ի ծախք մը գոյանալուն մա-
սին մայրաքաղաքիս ցորենի հրապարակին
վրայ չըջած զրոյցը՝ չահակիցներու կողմէ
քննուելու որոշում տրուած էր: Բայց այս
վերջինները նկատելով որ վերջերս ջա-
ղացականները աղացողէքը զեղջած են,
եւ այդ առթիւ հրապարակը կ'օգտուի, ի-
րենց նախկին որոշումը առ այժմ յետա-
ձգելու մասին խնդրագիր մը ուղղած են
Անատուրուի Երկաթուղւոյ Վարչութեան:

Վստահ եմ թէ այս լուրէն բան մը
չկրցիք հասկնալ, ուստի այդ պակասը
լրացնել պիտի ըլլայ այս անգամուան
նիւթս, զոր պիտի ջանամ կարելի եղածին
չափ անձնական տեսութիւններով ներկա-
յացնել:

Ասկից առաջ շաբաթաթերթ Ծաղիկի
Յրդ թիւին մէջ, Անատուրուի երկաթուղի-
ները խորագրին տակ յօդուածով մը խօ-
սած էի ի մէջ այլոց Հայտարար-Փաշայի քա-
րափին բնծալած եւ յետ այսու բնծալե-
լիք դիւրութեանց մասին, հիմնուելով սա
համոզման վրայ թէ Անատուրուի Երկա-
թուղւոյ ընկերութիւնը այդ քարափը ի-
րեն իրոք մասնաւոր շահու աղբիւր մը չի
նկատուել զատ, ընդհակառակը երկաթուղ-
ւոյ փոխադրութեանց աւելի դիւրութիւն
մը, մղում մը տալու համար զայն չինած
էր, եւ սակայն հիմայ յստակօրէն կը տես-
նուի թէ ընկերութեան կարեւոր շահու
աղբիւրներէն մէկն ալ այդ քարափը ըլ-
լալ կը խոստանայ, րոտ որում գրեթէ եր-
կու շաբաթէ ի վեր ընկերութիւնը սկսած
է արդէն քարափի տուրքերու մասնաւոր
քարիքի մը ենթարկել բոլոր ներածուած
եւ արտածուած ապրանքները:

Քանի մը օրինակներ պիտի բաւէին
անշուշտ բաւական շօշափելի դադա-
փար մը տալու համար այն անհամե-
մատ ծախսը բարդութեան մասին որոց
ենթակայ եղած են հիմայ հետեւեալ ապ-
րանքները, արդէն ընկերութեան կողմէ
ցայն վայր պահանջուած յարաբերական
ծախքերէն զատ:

1000 քիլոի համար

Վարձակ	4 զրշ.
Ոգելից ըմպելի տակառով	28 »
» » չիշով	44 1/2 »
Մեղրամոմ	22 »
Խահուէ	33 1/2 »
Կանեփ	22 »
Կաշի, մորթ	28 »
Մանրիթաթուրա, բամպակեղէն,	
մանած	28 »
Մանրիթաթուր. բրդեղէն եւ գու-	
նաւոր	33 1/2 »
Մանրիթաթուրա մետաքսեղէն	55 1/2 »
Բամպակ	22 »
Երկաթ	9 »
» ձուլուած	16 1/2 »
Պանիր	16 1/2 »
Շերամի հունտ	55 1/2 »
Զլթի իւղ	16 1/2 »
Լեզակ	44 1/2 »
Եգիպտացորեն	4 »
Մեղր	22 »
Բրինձ	16 1/2 »
Խեժ, սօսինձ եւլն.	22 »
Պղպեղ	22 »
Աղ	9 »
Շաքար	16 1/2 »
Ծխախոտի տերեւ	28 »
Ծխախոտ տուփով	44 1/2 »
Թէյ	33 1/2 »
Ապակեղէն	16 1/2 »

Այս մէկ քանի դիտաւոր ապրանքնե-
րէն կրնայ դիւրաւ ըմբռնուիլ միւս ամէն
կարգի ապրանքի համար որոշուած տուր-
քը, որ ներկայ խիստ փափուկ հրապա-
րակին համար զգալի ծախք մըն է, եւ որ
մինչեւ սպառողին հասնելու համար բա-
ւական ատենի կարօտ ըլլալուն, վաճա-
ռական, միջնորդ, առաքող, խանութպան
եւլն, եւլն ամէնքն ալ յաջորդաբար, մաս
առ մաս պիտի տուծեն, ճիշտ ուրիշ նմա-
նօրինակ տուրքերու (impôts) պէս:

Ներկայիս մասնաւոր շատ աւելորդ,
անդէպ է այս ծախքը, րոտ, անոր համար
որ արդէն ամէն կողմ դանաղան տեսա-
կէտներով ու պատճառներով անճաշ, ան-
շահ մրցում մը տեղի ունենալու վրայ է,
այդ պարագային դժուարին չէ երեւակա-
յել թէ ամենաչնչին ծախուց յաւելում
մը ո՞ր աստիճանի վնասներ յառաջ կրնայ
բերել առեւտուրի մէջ՝ փոխադարձաբար
թէ ծախող եւ թէ առնողին սակարկու-
թեանց պահուել:

Անատուրուի ընկերութեան՝ քարափի
տուրքի մասին այս անժամանակ տնօրի-
նութիւնը բաւական դժուարութեանց
մասնեց Պոլսոյ արմտեաց վաճառական-
ներուն ամէնքն ալ, որոնք համաձայնած
իրենց իւրաքանչիւրին ստորագրութիւնը

կրող աղերսագիր մը ներկայացուցին եր-
կաթուղւոյ ընկերութեան. ցարգ ընկե-
րութիւնը որ եւ իցէ պատասխան մը
չտուաւ, առանց սակայն դադրելու քա-
րափի տուրքին նոր քարիքի մը ի գործ դը-
նելէ, որ հինին մէկուկէս անգամ աւելի
ծախս մը արտադրելու վրայ է. ահա՛ այդ
տարբերութիւնը:

Մէկ վակուի ցորենի համար (12,000 օխա)
Նախկին քարիքայի համաձայն կը վաճառու-
Բեռնագին (համայիէ manutention) 30 զրշ.
Քարափ (բրթմոմ môle) 15 »
Պարպողչէք (օլուք couloir) 5 »

Ա.Մէնր 80 »

Իսկ նոր քարիքայի համաձայն պիտի վնասուի
Բեռնագին 130 զրշ.
Քարափ 62 »
Պարպողչէք 5 »
Քարափ (amarrage) 13 »

Ա.Մէնր 210 »

Ասինքն 80 զրշ.ի վրայ 130 դրոշի
տարբերութիւն մը որ 150% բարդութիւն
մը րոտ է, ինչ որ մասնաւոր ծախքի
վրայ պղտիկ յաւելում մը չէ. անշուշտ
Ընկերութիւնը արմտեաց վաճառականնե-
րու խնդրագիրը նկատողութեան պիտի
առնէ:

Մինչեւ Ընկերութեան մէկ որ եւ իցէ
որոշման կամ նոյն իսկ մերժումին, գրե-
թէ արմտեաց վաճառականներուն շատե-
րը սկսած են Իզմիտի (Նիկոմիդիոյ) ճամ-
բով բերել տալ իրենց ցորենները, մանա-
ւանդ Էսկի-Շէնիքի, Քէօքճէ-Գրարքի, Սապ-
Բունարի, Ալաունտի, Չէօքճէ-Գրարքի, Գէօ-
թանեաի, Տէօյէրի, Ինսանիէի հունձքերը,
վաճառ զի այդ տեղերէն Իզմիտ նաւուղչե-
քը աւելի շահաւոր կրնայ ըլլալ քաղցատ-
մամբ վերոյիշեալ ծախքերուն: Իսկ Ա.Փ.
Գարաշիսարէ սկսեալ, անկից վերի քա-
ղաքներու համար որ եւ իցէ շահ չկայ
Իզմիտի ճամբով բերել տալուն մէջ:

Պոլսոյ արմտեաց վաճառականները ի-
րենց ցորենները Իզմիտի ճամբով բերել
տալուն մէջ սա առաւելութիւնը ունին
որ, ցորենները Իզմիտէն մալմուկա դրուե-
լով ուղղակի Պոլիս կու գան զերծ վերո-
յիշեալ բոլոր ծախքերէն եւ չիտակ ա-
զօրիք կը զրկուին, օրինակի համար, մաղ-
ուելու:

Ահա եղելութիւնը զոր ցոյց տալ փոր-
ձուած էր վերը մէջ բերուած լուրով:

Այս օրերս Էսկիշէնի, Քէօթանիա եւլն
մեծաւ մասամբ թիֆթիքով կը զրաղին,
բնական է թէ Պոլսոյ թիֆթիքի վաճա-
ռականներն ալ տակաւ պիտի սկսին Իզ-
միտի ճամբով բերել տալ իրենց ապրանք-
ները:

Եւ եթէ ամէն տեսակի վրայ տակաւ

Իզմիտի ճամբով զրկուիլը շահաւոր չկատուի, անշուշտ սղտիկ բազմ մը չէ ասիկայ Իզմիտի նաւահանգստին համար, որ երթալով կրնայ չէննալ երբ ատենաւորական այն ամէն զործառնութիւնները, որոնք ցարդ Հայտարար-Փաշայի միջոցաւ կը կատարուէին, այսուհետեւ Իզմիտի ճամբով տեղի ունենան: Բնական է թէ այս առաւելութիւնը աւելի Պոլսէն դուրս եւ Եւրոպա արտածուած ապրանքային համար այնքան նշանակիչ չի կրնար ըլլալ, քանի որ հիմայ ամէն շոգենաւ կրնայ մօտենալ ուղղակի Հայտարար-Փաշայի քարափին եւ Եւրոպայի համար ապրանք առնել: Բայց երբ օտար նաւային ընկերութիւնները, Մանս...-էի ընկերութեան հետ համաձայն-

նելով խիստ ամուսնաւորութեամբ մը թրանզիթի զրուածեալ Իզմիտի ճամբով ապրանք առնելու ձեռնարկեն, այն ատեն կրկին Հայտարար-Փաշայի գործառնութեանց մէկ մասը Իզմիտ պիտի փոխադրուի:

Մրցումը շահերը նուազցուցած է եւ շահերու նուազումն ալ պատճառ մը եղած է որպէս զի առեւտուրի մարդիկը միշտ ծախքերէն վաստակելու միջոցներուն վրայ խորհելու հետամուտ ըլլան: Եւ այսօր բացարձակ ճշմարտութիւն է թէ ամէնէն աւելի ապրանքային ծախքերէն է որ վաճառականը կրնայ իր շահը ստեղծել որքան հին ատենուան պէս ապրանքին գնոյն վրայ հաշիւով շահ մը բարդելէ:

Խ. Պ.

Ս Ե Ր Ե Ն Ա Տ

Ձերդ խոյ հեծեծանք օրհասականի՝
Դաւթանիկ խորհեմ,
Տո՛ւր որ ձայնս, Աղո՛ւոր, միկնէ քեզ հասնի,
Յուշիկ, փափկօրհեմ:

Բա՛ց ականջդ, հոգիդ, հեշք քրքումներուն՝
Բնարի՛ս սխրածայն,
Քեզ համար է երգս, անգութ ու սիրուն,
Քեզ համար միայն:

Այլերդ երգեմ նախ միկնէ ցոյցն յետին,
Շողակն ուկեյեմ,
Ու լանջիդ Լեթեմ ու Սիւսիւր մըթին՝
Վարսիդ զանգրահեմ:

Ձերդ խոյ հեծեծանք օրհասականի՝
Դաւթանիկ խորհեմ,
Թող ձայնս, ո՛վ Աղո՛ւոր, միկնէ քեզ հասնի՝
Յուշիկ փափկօրհեմ:

Տարփողեմ ապա, ինչպէս որ պէտք է,
Մարմնիկդ ճրկուն,
Որուն քոյրն առաս՝ միտքս կը ձրգե՝
Դիշերներն անուն:

Հաւթոյրս նըւագեմ, իբրեւ վերջաբան՝
Բու քոց շրթներուն,
Ու զըրգանքն՝ որ զիս կ'այրէ անխափան,
Հրեշտակդ իմ սիրուն:

Բա՛ց ականջդ, հոգիդ՝ հեշք քրքումներուն՝
Բնարի՛ս սխրածայն,
Քեզ համար է երգս՝ անգութ ու սիրուն,
Քեզ համար միայն:

Թարգմ. Մ. ԹՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՒՆՎԵՐԵՆ

ՇՈՐՏՈՐՈՒ ԲԱԺԻՇԸ

«ՇԱՂԻԿ»-Ի ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

ՍՏ. ԵՐԿ. ԻԶՄԻՐ.— Հանգեցէ մեզի բացարձակ թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ 1901 Յուլիս 15ի 14 թիւ Ար. Մամուլ մէջ Մեղրիկ ստորագրութեամբ հրատարակուած ոսանաւորէ մը, որուն հեղինակը ձեռն է աս աւելի ծագոր ու շարգիլի է մեզի, Յ. ՏԱՆԻՍԻԱՆԻ Կ'ընդօրինակէ եւ «Լուսնական» վերնագրով մեզի կը դիմէ: «Նորեւ Բաժնի»-ին մէջ փայլելու համար արդեօք... ուրիշ լոյսով: Պատասխանեցէ՛ք:

— Ձեր նոր դրամ չորս կտորներ սիրուն են, եւ մէկ երկուք պիտի կրնաինք հրատարակել երբ մէկը երախտուէր մեզի թէ անոնք ալ «եղէ մը չէ»... ընդօրինակած:

Յ. Զ. Ե. Կ. ՊՈԼԻՍ.— Սասիկանը ձեր գրչին բանաւոր— Կը ցաւիմ որ է միջակէն ալ վար:— Ձեր ուղարկածին տուներն տաւեր: Կու— կարծես բաժնի եւ փակած մէկ մէկու:

Յ. Մ. Զ. ՏՐԱՊԻԶՈՆ.— Ձեր «Հեղինակներ»-ը չեն անցնիր: Համառոտ յանգեւին՝ ցանկալի-նեցալի, բախեցան-մարեցան, սրագրի-ուձգի, եւն. պէտք է խորհիլ եւ մանաւանդ զգուշանալ բաւերու կ'կնուրիւններէ:

ԼՈՂ. Յ. Կ. ՊՈԼԻՍ.— Ֆրանսերէն լեզուին լաւ տիրացեալ է: Ձեր երկու քեր. ուսմանն ալ աս զեղեցիկ բացատրուին: Եւ եւ ներքեանց պատկերներ կը պարունակեն: Սակայն, Ֆրանսերէն տաղանդաւոր կանկաններու դէմ ձեր գործած մէկ քանի մեղքեր միկնա որ չը քաւէ, չենք կրնար արձակուածս ձեզ «Ծաղիկ» մէջ:— Արձակցիդ՝ օրաքերի յարմար գայ քերես:

ՊԵՏԻՐԵԼԷ՞՞ (Գ. Ե. ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ) — Այս անգամ չէ՛ք անցնիր... ուրիշ ասեմ լաւագոյն էջերով՝ քերես, երբ ստորագրէք էջս. թէ՛ս...:

Ս. ՍՈՒՐ., ՀԻՄԵՆԵՆԻԿ. — Իրական կեանքէ պատկերներ սիրական չէ մեզի համար:

Գ. ՄԵՂ. ՏՐԱՊԻԶՈՆ. — «Աւարտի թէ աւարտ» տպագրական նիւթ մըն է, հազար անգամներ յեղեղուած: Զանազն մը եւ խկասիկ ներքեւ վրայ փորձել ձեր գրիչը, որ բաւական համարում կը ներշնչէ մեզի:

Թ. ՇԱՆ. Կ. ՊՈԼԻՍ.— Ձեր դրամ կտորներէն աւելի խմանաւոր, խմանաւոր ու ձեռով ալ նոր ու սիրուն բաներ երբ ընդունինք, պատկառ մը չը կայ որ նորեւ մէջ «եղ մը չը տանք մեզի»:

ՕՐ. ՍՈՒՐ. ՊԵՏ. Կ. ՊՈԼԻՍ.— Ձեր երեք ոսանաւորները զեղեցիկ են: Պիտի հրատարակին Նորեւ Բաժնի մէջ... Եւ է հանիք ներկայանալ անձամբ, կամ տալ մեզ ձեր հասցէն, որպէս զի ձեր խկուրքինն ստուգելով, աներեւոյթ եւ առեղծուածային մը գրողութիւն մը դիմաց չը գտնուինք:

Արտատպ. Ա. ՍԱԳԱՆԻՆ

Տպագրութիւն Սագանան

Կալաթա, Գուրդուկոյս խան թիւ 7

Պ Ա Լ Ք Ա Ն

ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՍՈՖԻԱ
Դրամագրոյի, պահեստ եւ երաշխաւորութեան գումար 7,500,000 ֆրանք

Դրամատունք Ընկերութեան՝ Պուլկար Ազգ. Դրամատուն՝ Սոֆիա, Անգլիական Դրամատուն՝ Լոնտոն,
Տոյնէ Պանք՝ Պերլին, Օսմ. Կայս. Դրամատուն՝ Բարիզ, Բրէտի Լիոնէ՝ Կ. Պոլիս

Գործակալութիւնը՝ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ Ընդհ. Զեկայացուցիչ Թուրքիոյ ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ
Կոստանդնուպոլիս, Դալմաթիա, Պանք Օթոմանիոյ ղեւմ. Թաշիսպարուն խան.

ՏԱՍԸ ՂՐՇ. ՄԻԱՅՆ վճարելով կարելի է ստորեւ եղած շրջանակներէն
մեկուն մէջ գետնեղով ծանուցնուի մը **ԶՈՐՍ ԱՆԳԱՄ:**

Ս Ի Մ Օ Ն Թ Է Լ Ե Ա Ն

Արանց Դերձակ

Զափու վրայ ամէն տեսակ զգեստներու
Պոլիս Հանգուրնոյ խան բիւ. 45

4—4

Հեղինակութիւնը՝ ՊԵՏՐՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

1.—Իլալէլի Նէվտէսթէ, նոր տիպ, գին
6 զրշ., (ընտիր ձեռագիր նամականի): 2.—
Մուխթար Օսմանլը սարֆը, գին 3 1/2 զրշ.,
(արձակ եւ ոտանաւոր բաղձաթիւ հրա-
հանգներով): 2—4

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԵՆ, ամուսնութեան համար, կը
փնտռէ, գրական մեկնաւ ըլլալու փափաքը ու-
նեցող հօր մը աղջիկը, որ ըլլայ գեղեցիկ, ուս-
եալ, տառերինը տարեկան, և ունենայ, իբր գրա-
մեքիտ, 900 սակի, — 899 չըլլալ, — զոր պիտի
յատկացնէ գրականութեան առաջընթացութեան:

Պէտք է շնորհիւ որ, իբր փոխարինութիւն այս
պահանջումին, ինք տէր է համարժէք նիւթական
վիճակի:

Դիմել իրեն:

2—2

ԼԱ ՍԵԼԵՐԻԴԵ

Ապագա վաճառական ընկերութիւն
Ապակեղինաց եւ հայելիներու կտրելուն դեմ
Ընդհ. Դրամատուն Թուրքիոյ ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ
Դալմաթիա, Օսմ. Պանքային դեմ
Թանքապրուն խան 7—52

ՍԱՓՐԻՉ

ԲՍԷՆՈՅՈՐ. ԲԱՐԱՄԱՆՈՐՈՒԼՈՍ
ԵՒ ՏԻՕՆԻՍԻՍ ՍԻԿԱԼԱՍ

Բերա, Բուսիկի Բասաժ, բիւ. 4 4—4

Գ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Բերա, Մեծ-Փողոց,
Կալաթա Սերայի իսկին դեմ, բիւ. 200
Գշ. Եշ. Եր. օրերը առաւօտուն կանուխէն
մինչեւ երեկոյ ժամ 11 1/2:
Բշ. Դշ. Ուր. օրերը 6 ժն 11 1/2:
Կիրակի օրերը ժամագրութեամբ:

«ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ»

10 ՓԱՐՍ.

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

ԱՄԷՆ ԱՌԱՌՈՏ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԷ քաղաքական, աղբ.,
գրական, առեւտրական յօդուածներ, տե-
սութիւններ, քրոնիկներ թղթակցութիւն-
ներ եւ օրուան ամենէն քարմ լուրերը.

Ներքին, Արտաքին, Հեռագիր
հեր եւ հօրքէն ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ
20. Պապր Այի Ճատտէսի, Կ. Պոլիս

ՆՈՐԱՀԱՆԱՐ ԲԱՏԻԱՆԱՌՈՐ ՈՍԿԻԻ ԿՇԻՒ

Ամէն տեսակ ոսկեգրամներուն ո՛րչափ
պակաս ըլլալը ցոյց կուտայ մեծ ճշգու-
թեամբ իր թուաւոր քատանին վրայ.

Հասցէ՝ Գաւորքէյ Մեհմեդարա
ԻՍԿԷՆՏԷՐ ԱՐՍՊԵԱՆ 4—8

ՄԵԾ ԲԱՌԱՐԱՆ

Վենետիկի 1836ի տպագրութիւն մեծ
Հայ. բառարան մը կայ երկու հատոր՝
ձեռքէ վաճառելի. Հարցունել «Մաղիկ»
խմբագրատունը: 1—4

Բ Ր Օ Կ Ր Է

Կը ծախէ թարմ չէօրէք, հաւկիթ, պարարտ
մօրթուած հաւեր, հեղկահաւեր, սագեր ու
բաղեր, պալքանեան եւ տեղական հին եւ
նոր զինիւններ, բմպիւններ՝ քրնեաք քիւ-
րասօ, եւն. քրնեկով. Հոքոլադ, եւն. եւն.
Բերա, Մեծ-Փողոց, թիւ 209

4—4

ՍԵՂԱՏԱՍՊԱՆ ՓՈՇԵ

Գիշերներուն մեզ տօբակեղ ամրան
երբ մեր տեղն ըլլայ սեփեակ թե վերան,
Շատ մը միզատներ մեր ներսն ու վերան
Ման գալով, մեր միսն ուտել կ'արտորան:
Այդ ուտիւններուն սին, կանխաժաման,
Անուրով՝ Մըլուկ, լո՛ւ արիւնխման,
Գիշերներն անքուն հեծելով աման,
Շատեր կը փնտռեն, միզոցը զնգման:
—Արդ, ուրիշամ չէ այս հապա աւետիս:
Անոցն քլնամին գտնուած է գարդ ս,
Ազնիւ ընթերցող, հատո՛ր իմ սրտիս,
Եթէ հանգիստ քուն կ'ուզես դու՝ պարտիս
Երբալ լուտ ի Կեօիք-Բաշա պաղի
Գնել միզատապան այն ազգու փոշի
Որուն մեկ տուփը, քեզ եւ ուրիշի,
Կը ծախէ միայն... դ ու շի
Լեւոն Կիւմիւշեան անունն օգտակա
Սուլթանի ծանօթ դեղաբանին պետ:

Մ Ա Ս Ն Ա Ճ Ի Ի Ղ

Պանգէ Գարու բիւ. 59 ծխավաճառ
Նշան էֆ. Օգանեան (նախկին սուրբ Պողոս)
Բերա, Կալաթա Սերայի դեմ ծխավաճառ
Գրիգոր էֆ. Օհնիկեան:
Մեկ եւ երկու դրուցնոց փաթեքներ: Նաեւ
50 տրմ.նոց փաթեքներ՝ 5 դրւ.: 2—3

ԳՐԱԿԱՆ. ԵՐԳԻՇՈՎԿԱՆ

ԵՒ ԶԱԽԵՇՏԱԿԱՆ

Մ Ի Ա Կ Շ Ս Բ Ա Թ Ա Թ Ե Ր Թ

Լ Ո Յ Ս

Կ. Պոլիս. Պապր Այի Ճատտէսի թիւ 38

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՆԻԻԹԵՐՈՒ

Մթերանոց

Պ. ՌՈՍԹՈՍԵԱՆ

Ս. Երրորդ թիւն Եկեղեցւոյ փողոց թիւ 20.
Բ Ե Ր Ա 3—4

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Փոխադրուած է ի Սոթերաղի փողոց
թիւ 4, Բերա, (Թոքաթեան սրճարանի
դիմացի փողոցին մէջ) հիւանդ կ'ընդունի
ամէն օր ժամը 9 էն 5 (Ը. Ե.) կիրակի օ-
րերը ժամագրութեամբ: 2—4